

Уговор о осигурању: Осигурања против пожара и других неких ризика: Осигурања на живот: Принципи: Правознанство: Белгијски закон о осигурањима, 1914.

Садржај

Предговор

Први део

Глава I. Општи појмови о уговору земаљског осигурања. Порекло уговора земаљског осигурања. Дефиниције. Природа уговора, његови битни и карактеристични елементи. Мешовита осигурања

Глава II. О способности и својству уговорача. § 1. Ко може бити уговорач. § 2. Својство које треба да има онај који даје једну ствар да се осигура па да може уговорати пуноважно

Глава III. Ствари које се могу осигурати

Глава IV. Ризици. § 1. Општи принципи. § 2. Разне врсте ризика. 1. Ризици пожара. 2. Осигурања против града. 3. Други неки ризици

Глава V. О начину уговарања и доказу у материји земаљских осигурања. § 1. Форма уговора. § 2. Доказ

Глава VI. Обавезе осигураног. 1. Обавезе које постају при рађању уговора. 2. Обавезе осигураног за време трајања осигурања

Глава VII. Обавезе осигурача

Глава VIII. О уништају, раскиду и гашењу уговора земаљског осигурања

Глава IX. Надлежност, поступак и застарелост

Други део

Осигурања на живот

Глава I. Порекло осигурања на живот

Глава II. Дефиниције

Глава III. Осигурање са утврђеним премијама у случају смрти. 1. Осигурање на цео живот. 2. Припрема осигурања. 3. Осигурање надживљења. 4. Против осигурања. 5. Реосигурање

Глава IV. Осигурање на утврђене премије у случају живота. 1. Осигурање непосредних доживотних ренти. 2. Осигурање одгођених доживотних ренти. 3. Осигурање одложених капитала

Глава V. Мешовита осигурања на премију

Глава VI. Пласирање под сложеним интересима, амортизација

Глава VII. Разне операције

Глава VIII. Уступање полице осигурања

Правознанство

Додатак

Белгијски закон од 11. јуна 1874. год. о земаљским осигурањима

2985

УГОВОР О ОСИГУРАЊУ

— Осигурања против пожара и других неких ризика. —
Осигурања на живот. — Принципи. — Правознанство. —
Белгијски закон о осигурањима. —

ОД

МИЛОША М. СТАНОЈЕВИЋА

СУДИЈЕ АПЕЛАЦИОНОГ СУДА

Прештампано из АРХИВА ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

Димитрија Гавриловића (пређе А. М. Станојевића)

КЊЕГИЊЕ ЉУВИЦЕ УЛ. БР. 6.

1914.

САДРЖАЈ

СТРАНА

Предговор	1
---------------------	---

ПРВИ ДЕО

Осигурање против пожара и других неких ризика.

Глава I. — Општи појмови о уговору земаљског осигурања. — Порекло уговора земаљског осигурања. — Дефиниције. — Природа уговора, његови битни и карактеристични еле- менти. — Мешовита осигурања	4—13
Глава II. — О способности и својству уговорача. — § 1. Ко може бити уговорач. — § 2. Својство које треба да има онај који даје једну ствар да се осигура па да може уговорати пу- новажно	13—24
Глава III. — Ствари које се могу осигурати	24—27
Глава IV. — Ризици. §. 1. Општи принципи. §. 2. Разне врсте ри- зика. 1. Ризици пожара. 2. Осигурања против града. — 3. Други неки ризици	27—35
Глава V. — О начину уговарања и доказу у материји земаљских осигурања. — § 1. Форма уговора. — § 2. Доказ	35—42
Глава VI. — Обавезе осигураног. — I. Обавезе које постају при рађању уговора. — II. Обавезе осигураног за време тра- јања осигурања	42—49
Глава VII. — Обавезе осигурача	49—55
Глава VIII. — О уништају, раскиду и гашењу уговора земаљског осигурања	55—59
Глава IX. — Надлежност, поступак и застарелост	59—61

ДРУГИ ДЕО

Осигурања на живот.

Глава I. — Порекло осигурања на живот	62—64
Глава II. — Дефиниције	64—65
Глава III. — Осигурање са утврђеним премијама у случају смрти. 1. Осигурање на цео живот. 2. Привремена осигурања. 3. Осигурање надживљења. 4. Против осигурања. 5. Ресосигурање.	65—74
Глава IV. — Осигурање на утврђене премије у случају живота. 1. Осигурање непосредних доживотних ренти. 2. Осигурање одсрћених доживотних ренти. 3. Осигурање одложених ка- питала	74—79
Глава V. — Мешовита осигурања на премију	79
Глава VI. — Пласирање под сложеним интересима, амортизација	79—80
Глава VII. — Разне операције	80
Глава VIII. — Уступање полице осигурања	80—81
Правознанство	81—87

ДОДАТАК.

Белгијски закон од 11. јуна 1874. год. о земаљским осигурањима	88—95
--	-------

Јов. Ђ.
35169

ПРЕДГОВОР.

У нашем законодавству нема никакве особене уредбе или закона о осигурањима и уговору о осигурању.

У § 798. грађ. законика који се налази у глави XXIX која садржи одредбе о *алеаторним* уговорима у које спада и уговор осигурања, налази се овакво наређење:

„што се тиче осигурања штете на случај неизвесни за „наплату, као осигурање еспапа на води и на суву; кућа и „миљкова против ватре и воде, то ће се по основима наведеним и особитим прописима за разна ова осигурања судити“.

Тих особених прописа о којима је реч у цитираном §-у, нема у нашем законодавству, јер ни до данас нису донесени. Појмљиве су онда тешкоће за свакога, нарочито за правника и судију, које настају кад се појави спор у приватно-правним одношајима из овога уговора и различна и супротна тумачења његових одредаба. Ова оскудица специјалних приватно-правних одредаба о правној природи, карактеру овога уговора, излаже и саме судове по некад опасности, да спорове ове врсте пресуде погрешно стварајући неједнакост и колебање у овој врсти јуриспруденције.

Једина специјална уредба у овој врсти законодавства то је закон о осигуравајућим друштвима од 31. марта 1892 г. Но, овај закон не садржи никакве одредбе права осигурања у опште; он нормира само акцију осигуравајућих друштава код нас, но, и то непотпуно. Овај закон прописује само услове под којима ова друштва могу вршити своје послове у нас, не дотичући ниједном одредбом саму правну природу послова које врше ова друштва и уговора које закључују. Шта више

у њему нема никаквих одредаба о конституцији и организацији ових осигуравајућих друштава, ако би се у нас почела оснивати,¹ и у томе је такође непотпун.

У ранијој епоси нашег друштвеног живота осигурања су у нас била мало позната и акредитована. Данас су уговори о осигурању *на живот* и *против пожара* нашли велику примену и широко земљиште и код нас са великом акцијом осигуравајућих друштава, те је сада у толико акутнија потреба законског нормирања ове установе *једним специјалним законом* или *уредбом о осигурањима*, какве постоје и у другим законодавствима. Тиме би се унапредило и само наше приватно-правно законодавство, и појачало поверење појединаца у ову корисну установу, која игра велику улогу у друштвеном животу, у опште, а посебице у трговини, којој је донела знатне користи и помогла њен полет у страном свету.

Осигурања су важна материја грађанског права, о којој постоји повећа литература у науци.

У нашој правној литератури овај је предмет скоро потпуно необрађен и непознат, јер осим једне расправе г. Др. Мих. Полићевића „о уговорима о осигурању живота“ (Арх. књ. IV 1908.) нема никакве друге литературе о истом. Ова наша студија има циљ да попуни празнину у овом погледу детаљном исцрпном теоријском обрадом овога предмета и пружи практичне користи адвокату и судији, јер се у истој претресају и расправљају сва питања због којих се могу појавити спорови из ових уговора, и доћи пред суд.

Студија права и његових принципа потребна је данас тако рећи целом свету. Изискивана некада готово искључиво од оних који су пригрлили правну каријеру, она се данас намеће свакоме који хоће у разним околностима живота и у руковођењу својих сопствених интереса да ради свесно у свему ономе што обухвата пространство његових права и његових обавеза.

Нема тога данас коме није позната корист од овог уговора. Међу тим колико је оних осигураних који имају најелементарније појмове о овоме тако уобичајеном уговору осигурања?

¹ У време доношења овога закона у Србији су само страна осигуравајућа друштва вршила послове осигурања. Данас већ имамо наших домаћих друштава, и у толико је потреба закона о осигурањима акутнија.

гурања? Зар познавање његових правних принципа не би било од користи онима који закључују ове уговоре и осигуравајућим друштвима ради самих оних права и обавеза, које настају из уговора о осигурању? Ми се морамо сви трудити да се око нас шире праве идеје чије ће популарисање проширити домену опште правне свести, и чија примена може имати за резултат побољшање положаја људи који нас окружавају. С тога је стручна обрада појединих правних материја из правне науке, које налазе своју примену у практичном животу од велике користи и увек потребна.¹ С тога смо изабрали баш овај предмет који има толику примену и чија важност сваким даном све више расте.

* * *

Ова је студија подељена у два дела. — У првом делу изложени су принципи уговора земаљског осигурања, дефиниције, природа овог уговора, његови битни и карактеристични елементи; предмет осигурања, ризици, обавезе странака и престанак уговора осигурања. Други је део специјална обрада једне особито важне врсте ових уговора, — а то је *уговор осигурања на живот* који је у нас најчешћи.

У додатку овог дела приложен је у преводу белгијски закон о осигурањима од 11. Јуна 1874. као један од најсавршенијих закона који се тичу уговора о осигурању и који може корисно послужити као образац за закон о осигурањима који се има код нас донети.

Теоријски део овога предмета црпљен је из дела *Contrat d'assurance. — Assurances contre l'incendie. Assurances sur la vie*, од Paul Philouze-a као једног од најбољих дела ове врсте, у коме је овај писац темељно, све стране и исцрпно обрадио овај предмет тако да је ретко наћи бољи избор у овоме предмету. У напоменама код појединих питања излагали смо њихово решење с погледом на наше законодавство у колико у њему има одредаба које се могу применити на ова питања. У оскудици „особитих прописа“ о осигурањима које спомиње § 798 грађ. зак. морамо се помоћи доктрином и њеним решењем ових питања.

¹ Paul Philouze. — Contrat d'assurance.

ПРВИ ДЕО

Осигурања против пожара и других неких ризика.

ГЛАВА I

Општи појмови о уговору земаљског осигурања.

— Порекло уговора осигурања. — Дефиниције. — Природа уговора, његови битни и карактеристични елементи. —

Порекло уговора осигурања.

Несреће морске биле су прве којима су мислили да нађу лек осигурањима и на њих су у почетку осигурања била искључиво и примењивана. Једни приписују Ломбардима проналазак морских осигурања, други Флорентинцима Гелфске факције, кад су се гоњени од Гибелина повукли у Француску и друга места Европе. Најзад, други сматрају овај вешти и корисни проналазак као производ генија Јевреја протераних из Француске. Ну, примена уговора осигурања на земаљске ризике на пример: против опасности од ватре, почиње тек од друге половине XVII века.

Зашто се почело тако доцкан помишљати на ово обезбеђење против опасности од ватре, непокретне или покретне својине? Овај факт који на први поглед изгледа чудноват, лако се објашњава.

Уговор земаљског осигурања хоће, да би се формирао, мирну ситуацију, напредну цивилизацију, многобројне и лаке односе између појединаца, принцип респекта индивидуалне својине; савршене статистичке рачуне који могу баш да утврде вероватан број несрећа.

У средњем веку налазимо епоху варварства у којој ратови, пљачка, пожар од замка до замка, конституишу нормално стање друштва. Влада само право јачега. Само онај

може да рачуна на своју својину који је способан да је брани. Свака провинција конституише као засебну краљевину, која је сама себи довољна, има своје законе, своју монету, своју царину на граници. Комуникације су скоро немогуће; односи готово никакви; путеви у малом броју и рђаво одржавани, мало су сигурни. Разумљиво је сада, зашто је у оваквом стању примена уговора осигурања на земаљске ризике, морала задоцнити.

Прво друштво за заштиту непокретности против ризика од ватре, образовало се у Енглеској под именом: *Friendly Society fire office* 1684. у Лондону. Оно је било у исти мах на премију и узајамно. Штету су плаћали помоћу годишњих улога, које су били обавезни да даду чланови друштва и уплата које су морали да уложе при ступању у друштво. Ако ови извори не би били довољни, чланови друштва морали су да улажу сразмерно да потпуно накнаде несреће; на против, ако улози буду уплаћени више него што је било потребно чланови су примали дивиденду.

Из Енглеске, осигурања против пожара прешла су у Холандију, по том у Немачку, за тим у Француску, а доцније у Швајцарску (1806). По том су се раширила у Италију, Белгију, Немачку и у Русију.

Дуго време уговор осигурања специјално је примењиван на ризике пожара. То је стога, што између разних опасности које нам прете, несрећне последице од ватре нарочито су ужасне и честе. Било је дакле природно што су у почетку само тражили да се обезбеде од ње.

Данас све што је изложено ма каквом ризику, чини предмет осигурања. Тако, осигурава се жетва од града, стока од морталитета; сопственици против незакупа њихових непокретности; старешине породица осигурањем резервишу једну суму која ће им допустити да васпитавају своју децу, и баш помоћу врло малог ануитета осигуравамо својим наследницима одређени капитал на случај смрти и т. д.

Важност погодаба земаљских осигурања сваки дан све више расте и за то оне заслужују тим пре пажњу законодавца.

§ 1. — Дефиниције.

Уговор земаљског осигурања зове се погодба којим једно или више лица *узимају на свој терет*, за једно ограничено

време, *ризике* од одређених изненадних случајева, којима једна ствар може бити изложена на земљи, за *једну цену* коју се осигурани обвезује да плати.¹

Ова нам дефиниција показује да погодба осигурања претпоставља, да би се формирала, један предмет који подлежи каквом ризику и једну обавезу, коју је закључио онај који се даје осигурати, обавезу коју је тачно сматрати као еквивалент ризика за које осигурач пристаје да одговара. Она се састоји у обавези плаћања једне премије, ако се тиче осигурања на премију; у обавези давања једног разрезаног улога, ако је реч о узајамним осигурањима.

Уговор осигурања на премију јесте уговор којим *једно* или више лица покривају за одређено време, и за премију коју се друга страна обвезује да плати, ризике који резултују за ствар другог од *извесних изненадних случајева*, који су предвиђени уговором.

У принципу, само једно лице може постати осигурач; у ствари ово се не види код земаљских осигурања, јер имовина једног простог појединца не пружа у опште довољне гаранције за плаћање несрећа. Једна операција осигурања може успети само ако је скуп премија сразмеран са шансима несреће. Тачност сразмере ризика са премијама, претпоставља да постоји један врло велики број осигураних предмета. Премија која је плаћена за један посебан предмет не би пружала осигурачу, у случају несреће, озбиљну компензацију.

Осигурање на премију врше спекуланти који сједињују своје капитале да образују један друштвени капитал. Они се надају да ће сума премија бити већа од суме накнада и да ће моћи тако прибавити себи користи. Једно друштво овакве природе организује се лако у знатним варошима, центрима трговине и индустрије. Ту се сусрећу богате капиталисте које могу лако да се концентришу да покушају сличну спекулацију.

Узајамно осигурање зове се уговор којим се више лица *заједнички обвезују* за ризике којима се излажу и пристају

¹ Белгијски закон од 11. Јуна 1874 г. о земаљским осигурањима у чл. 1. даје овакву дефиницију овог уговора:

„Осигурање је уговор којим се осигурач обвезује за једну премију, да накнади осигураноме губитке или штете, које би овај претрпео услед „извесних изненадних случајева или више силе (force majeure)“.

да гарантују узајамно једно другом за једно одређено време, помоћу удела (улога) *који се оснивају на сразмерној подели штета* које могу да произађу од изненадних случајева који су предвиђени у уговору.

Овде налазимо неминовно више чланова друштва; сваки од њих је у исти мах осигурач и осигурани. Видећемо шта резултује из овог специјалног карактера узајамних удружења.

Идеја узајамности хоће извесну аналогију, извесну равнотежу између ризика који су допуштени за осигурање; отуда право и дужност за узајамна друштва да одбију гарантовање за разне предмете, који представљају изузетне ризике, као што су фабрике шпиритуса, магацини барута и т. д.

У принципу, довољно је бити изложен каквом ризику па имати право тражити осигурача; ово нам показује важност реосигурања. Како ради осигурач који се плаши одвећ велике одговорности коју је на се узео? Он тражи друго друштво да га заштити од евентуалних резултата обавеза које је узео на се. *Једини је предмет уговора ризик* коме је изложен први осигурач.

§ 2. — Природа уговора земаљског осигурања; његови битни и карактеристични елементи.

1 Природа овог уговора.

Уговор земаљског осигурања јесте консесуалан, савестан, алеаторан, синалгматичан и теретан. То је уговор који има особену форму и који треба студирати по његовој сопственој дефиницији.

1. *Консесуалан*, то ће рећи који се рађа из саме сагласности странака, и нема потребе прибегавати једној формули или писмену. Видећемо да се уговори осигурања констатују писмено; али је то *ad probationem, ad tolendas fraudes*, (за доказ, да се сузбију преваре), а не због саме формације уговора, што се прибегавало једном писмену. У нашем праву, скоро сви су уговори консесуални; свечани уговори, који су код Римљана били најмногбројнији, готово су изчезли из наших закона¹.

¹ Један такав уговор по нашем грађанском законику јесте н. пр. уговор о усвојењу (adoptio) за који је прописана особена форма; — § 145. гр. зак.; тестаментално усвојење, — § 146. ист. зак. за чију се важност наискује још саизвољење друге стране.

2. *Савестан.* — Уговор осигурања оснива се на узајамном поверењу уговорача. Друштво верује у искреност осигураних, а ови у дејство обећања накнаде која су им дата.¹

3. *Алеаторан* („на срећу“, „одважан“ — § 789 грађ. зак.) — Странке не знају у моменту кад се обвезују, какав ће бити дефинитиван резултат обавеза које закључују. Осигурани плаћа једну премију или један годишњи удео; ако га не снађе никаква несрећа, они од његових другова које је снашла, користе се сумама које је он уплатио. Буде ли он жртва несреће, друштво му плаћа накнаду, најчешће много већу него што износи цела сума коју је уплатио.

Алеаторан карактер погодбе осигурања спречава да се она може раскинути због општећења. Странке уживају у погледу на њихове стипулације, потпуну слободу. Само оно што има у себи долуса или насиља може бити уништено.

4. *Синалгматичан.* — Обавезе се рађају за уговораче у самом тренутку формације уговора. Али које су две уговарајуће странке? Нема тешкоће за осигурања на премију: с једне стране, налазимо осигураног; с друге, друштво, трговачко удружење које констатише једно морално лице. Али кад се тиче једног узајамног удружења, друштва чисто грађанског, са киме осигурани уговара? Ко је осигурач? Хоће ли сваки члан друштва уговарати индивидуално са новим осигураним? Очевидно не. Обвезује се друштво, које представља његов директор. Осигурани се обвезује да плати сваке године једну извесну суму, која се зове улог. Друштво обећава преко директора да ће му се платити накнада у случају несреће. Тако, свако узајамно друштво има право да изискује од сваког свог члана уплату годишњег улога и *дужност* да

¹ „*In illo contractu requiritur bona fides, non dolus, non fraus, sed solum aequitas*, — каже *Casa regis*, (Disc. I № 2) говорећи о уговору осигурања примењеном на морске ризике. — Ово је права максима сваког уговора осигурања. Више аутора подржавају, неправедно по нашем мишљењу, да погодбе странака треба да се тумаче *stricto sensu*, јер је уговор осигурања ограниченог (уског) права. У природи је нашег законодавства да се тумаче погодбе по принципима савесности, јер ми немамо теорију о недостатцима јасно формулисану; све се решава по правичности. Ми немамо ништа што одговара уговорима *stricti juris* код Римљана. Морамо дакле *jure communi* сматрати погодбе осигурања да подлеже правилима правце. (P. Philouze. — Стр. 14).

плати или накнади штету онима који су били жртве каквог несретног случаја, коју докажу.

У узајамним друштвима, сваки члан друштва налази се у исти мах осигурач и осигурани, у томе смислу што се сваки у размену за гаранцију коју добија од својих сучланова обвезује било неодређено, било док се не исплати једна сума онолико годишње колико одређују статuti. Добра свих чланова друштва одговарају за плаћање годишњих удела који се стављају на њихов терет.

Осигурани дугује увек суму коју је обећао. Често се догађа да он даје а не прима ништа. Ово показује да накнада, коју дугују осигурачи у случају несреће у ствари није еквивалент премија или улога, већ цена ризика. Такође би било неправедно сматрати да она представља осигурани предмет, она га не може супституисати. У овој накнади треба видети само *једну суму новца* која се плаћа на основу једног специјалног уговора који се односи на извесне ризике.

5. *Теретан.* — Осигурани жртвује премије и улоге које он плаћа осигурачу. Што се тиче овог последњег, његова је обавеза условна, јер зависи од тога да ли ће се догодити каква несрећа; али се овај догађај може догодити сваког тренутка, и ако буде осигурач ће бити принуђен да плати уговорену накнаду.

6. *То је уговор особене форме, који треба студирати по његовој сопственој дефиницији.* — Дуго су време правозналци доводили у везу овај уговор са неком од погодаба римског права: једни са јемством, други са најмом, друштвом или пуномоћством.¹ Emérigon је први прокламовао да уговор осигурања треба сматрати као различан од сваког другог, који има специјалан карактер и такав који резултује из природе ствари.²

Извесни аутори још упорно мешају осигурање са уговором о јемству. Овај последњи уговор представља неку аналогију са осигурањем солвабилитета (могућност плаћања) али се при свем том не меша с њим. Santerna³ је још утврдио разлику говорећи о овом особеном осигурању: *Non est fide-*

¹ B. Marquardus. liv. II c. XIII. — Straccha, introduction, № 47.

² Emérigon. c. I. sect. II.

³ De assecur. part. 3. № 58.

jussio, sed obligatio conditionalis constituens aliam speciem actionis et obligationis.

II. Битни и карактеристични елементи уговора земаљског осигурања.

Има их шест: 1. сагласност странака; 2. ствар предмет уговора; 3. ризици; 4. цена; 5. интерес од стране осигураног за одржање ствари коју даје осигурати; 6. дозвољен узрок.

Између ових елемената, три су битна за егзистенцију сваког уговора и то: 1. сагласност; 2. предмет; 3. дозвољен узрок. Четврти елемент, цена, посматран *in extenso*, општи је за све теретне погодбе. Најпосле, друга два, ризици и интерес код осигураног за одржање ствари, специјални су елементи код уговора осигурања и служе да га карактеришу. Општи израз ризици био би довољан да обухвати ова два елемента, јер је онај интересован за одржање једне ствари, који се излаже каквом ризику због ове ствари; и обратно, свако лице које је изложено каквом ризику због једне ствари има неминовно неки интерес за њено одржање; ипак аутори деле ова два елемента.

1. Пристанак странака.

Уговор земаљског осигурања изискује неминовно, као и сваки други уговор, сагласност воља између странака, која се односи на све оно што је суштина погодбе. Ако нема сагласности, не формира се никаква правна веза. Њена манифестација, кад она постоји, не подлежи специјалним и строгим правилима; писмено није неопходно потребно осим особене стипулације у овом погледу. Довољно је за важност погодбе да су намере уговорача биле јасно изражене; мало је стало за начином изражавања.

Овде, као у другим уговорима, сагласност треба да буде слободна од сваког долуса, да не произлази из обмане, ни из насиља.

2. Предмет уговора.

Једна погодба без предмета нема стварну егзистенцију; лишена сваког *raison d'être*, она остаје радикално ништавна и не може произвести никакво правно дејство.

Кад има уговор осигурања, ствар која је његов предмет треба да се налази у извесним условима, изложена ризицима

које су предвидели уговорачи у моменту кад се погодба формира. Предмет уговора меша се са ризиком, јер се ствар овде посматра само под одношајем ризика.

3. Ризици.

Ствар која се даје осигурати треба да је изложена каквом ризику. Потребно је *баш спецификовати* против које се нарочите опасности хоће да обезбеди осигурани предмет. Сваки ризик посматран засебно, као ризик од ватре, ризик *накнаде* штете суседу, ризик закупне одговорности, и т. д. захтева специјалну погодбу и утврђење једне цене.

Ако би се десило да осигурана ствар престане бити изложена ризику, на пример: рушења изолишу једну кућу због које је осигурани раније био изложен накнади штете суседу, осигурани ће моћи захтевати раскид уговора, и то од момента ад је опасност престала. Премије или улози, који су истекли морају се платити.

У материји морских осигурања, уговор постоји стварно само ако је лађа оставила пристаниште, т. ј. ако се изложила бар за један тренутак опасности. У земаљских осигурања, опасност је непрекидна; она је постојала пре уговора, уговор ће вредити од постанка.

4. Цена.

Цена се састоји у премији или улогу који је обећао осигурани: уништи ли се она, уговор осигурања нестаје. Био би поклон накнаде од стране друштва у време несреће, а не извршење једне погодбе која се тиче ризика, кад ова цена не би била уговорена.

Ако осигурани одбије да плати уговорену цену, друштво има право да раскине уговор; ипак ако се осигурани реши да плати баш и после пошто је друштво формирало своје тражење, он ће моћи захтевати у случају несреће уговорену накнаду, *само ако је акцидан наступио после пошто је платио*. Пресуда која изриче раскид уговора прекида једина дефинитивно везу која спаја странке.

5. Интерес осигураног за одржање ствари предмета уговора.

Осигурани треба да буде интересован за одржање ствари коју је дао осигурати (гарантоване). Овај карактеристичан

елемент уговора осигурања, и који му је специјалан, разликује га од опкладе. Доиста, ако одузмемо овај интерес осигураног за одржање ствари, предмета осигурања, ми видимо између њега и осигурача само једну опкладу због извесних ризика којих се плаши тобожњи осигурани; но, први је принцип у овој материји да осигурање не може никад постати опклада.

Каква ће требати да буде природа и пространство овог интереса? Треба ли да осигурани буде сопственик *res*-а коју даје осигурати? Или ће бити довољно, на против, да он има ма какав интерес за њено одржање? Ова су питања покренула врло дуге и врло живе контроверзе. Ми држимо да је довољно, у колико закон не би детерминисао границу потребног интереса, бити изложен каквом ризику због какве ствари, па имати право тражити гаранцију против овог ризика. Слободно је осигурачима одбити осигурање ако налазе да је ризик одвећ велики, или на против одвећ тежак за детерминисање. У ћутању законодавца, странке имају сву слободу; њихове погодбе формирају њихов закон, под условом, да нису противне ни јавном поретку, ни добрим обичајима.

6. Дозвољен узрок.

Овај је елемент битан за егзистенцију сваког уговора. Један уговор остаје ништаван ако не достаје узрок. Узрок се састоји у мотиву који опредељује за уговарање. Осим тога он треба да буде допуштен; недопуштен узрок, т.ј. противан законима, јавном поретку или добрим обичајима, поништива обавезу.

Уговор земаљског осигурања има за узрок, код осигураног, жељу да се обезбеди против могућих последица каквог одређеног ризика; код осигурача, наду на какву корист или намеру да се умањи каква заједничка опасност, раздељујући је.

§ 3. — Мешовита осигурања. —

Мешовите зову се оне погодбе осигурања које имају у исти мах природу осигурања на премију и природу узајамних осигурања. Није потребно студирати их особено, јер се она састоје у разним комбинацијама оба обична начина осигурања које варирају бескрајно. Према томе, ако се види да у њима преовлађује принцип узајамности или правила осигурања на

премију, треба поглавато применити принципе који регулишу узајамна удружења или оне који су својствени друштвима на премију.

Друштво за мешовита осигурања разликује се од узајамних удружења у том смислу што оно има један основни капитал који су основали неколико спекуланата. Оно што их дели од друштава за осигурање на премију, то је што годишњи удео, цена осигурања, у место да буде утврђен као у ових последњих, варира према извесним правилима која прописују статуту.

Ова осигурања пружају једно средство за савлађивање главне препреке која смета брзом развоју узајамних осигурања, а то је тешкоћу њихове организације. Узајамна удружења тешко се оснивају за то, што је свака идеја о добити одстрањена, и сваки од задругара има минимални интерес за конституцију друштва. На против, мамац добити привлачи лако капиталисте да оснују друштва на премију. Ако се створи једно мешовито друштво, оно ће се развити скоро исто тако брзо као и друштво на премију; за тим ће бити довољно уништити друштвени капитал па имати узајамно удружење. Овај ће се резултат добити без муке чим друштво прибави велики број осигураних; тада ће доиста, маса друштвених вредности, упоређена са гарантним капиталом, бити толика, да овај последњи неће бити потребан да служи као гаранција и његово уништење проћиће неопажено.

ГЛАВА II

О способности и својству уговорача.

§ 1. Ко може бити осигурач.

У принципу, свако лице које је способно да уговара може постати осигурач; у ствари, операције осигурања врше увек друштва. Да би биле корисне, за ове операције није довољна посебна имовина појединаца. Нарочито у узајамним осигурањима велики број чланова друштва ствара користи друштва: ако друштво не обухвата огромне вредности, осигурани су изложени да подносе тешке терете или да им се само делимично штета накнади.

Дух спекулације ствара друштва на премију, трговачка друштва која усвајају у опште анонимну форму, и по том

за оснивање потребно им је одобрење државе. Она могу бити командитна или под заједничким (колективним) именом.

Дух удружења створио је узајамна друштва. Она се састоје из једног скупа лица, која су изложена сличним ризицима и која своју опасност чине општом. Њихова сама природа чини их анонимним друштвима, т. ј. друштва која немају друштвено име. У овоме својству, и ако она немају никакав трговачки карактер, потребно им је одобрење владе да би се могли основати. Обзири јавног поретка оправдавају ову обавезу, која им је наметнута.

Држава тражи да једно друштво за узајамна осигурања пре него што почне своје операције, мора да гарантује знатан број својина, како не би каква тешка несрећа приморала задругаре на одвећ велики улог. Ако какво ново друштво хоће да се оснује у месту у коме постоје већ друга друштва, корист од таквог друштва мора бити показана тиме што се захтева велики број лица која су дала пристајак на његово оснивање. Свако друштво у активитету престаје да ради чим ангажоване вредности буду мање од одређеног минимума.

Анонимна друштва осигурања на премију дужна су такође пре него што почну своје операције да траже одобрење власти. Она су дужна да прикупе један знатан друштвени капитал. Једно друштво може са истим капиталом да покрива само једну врсту ризика. Један знатан резервни фонд чува се за несреће које би могле начети друштвени капитал. Одобрење је дато под изричним условом ревокације у случају нарушења статута. Администрација, којом руководе савети акционара, који су интересовани успехом друштва, надзирава рад деловођа и чиновника, од којих они главни полажу кауцију, спречава несмотрене операције и чини те је несавесност готово немогућа.

Али како се интервенција власти тиче искључиво мотива јавног поретка, погодбе осигурања задржавају свој карактер посебних стипулација, конституишући за све оне који нису узели учешћа у њима *res inter alios acta*. Из тога резултују разне последице; прва је да агенти друштва немају никакав јавни карактер: то су прости пуномоћници. Они који уговарају са њима, треба сами да се побрину да траже од њих да поднесу овлашћење, ако се боје какве преваре.

Али кад је једно лице ноторно познато као представник

једног друштва, може се уговорати без страха са њим. Ако он прекорачи своја овлашћења, погодба остаје пуноважна према савесном осигураном; друштво има само право рекурса против свог неверног агента.

Ако неко издајући се за агента каквог друштва, злоупотреби поверење каквог осигураног дајући му да потпише обавезу са другим друштвом, а не оним са којим је он хтео да уговара, осигурани може раскинути овај преваран уговор, а друштво има право рекурса против свог пуномоћника.

Узајамна удружења називају се друштвима; из тога се не може закључити да она имају трговачки карактер. Чланови друштва не раде у циљу спекулације. Њихова је једина намера да олакшају свакоме понаособ несреће које могу да произађу од извесних одређених изненадних случајева, размењујући између себе гаранцију губитака. Нема ни командита ни акција које могу конституисати друштвени капитал. Узајамна су друштва анонимна друштва само по спољашњој форми. Она су анонимна по томе што немају друштено име, и сем тога за то што им је, пре операције потребно да добију одобрење власти, из разлога који се тичу јавног поретка. Добивеним одобрењем друштво једино добија дефинитиван карактер; дотле је евентуално.

Пошто немају ничега трговачког, узајамна удружења не подлеже порезу патента; друштва за осигурање на премију подnose овај терет. Она се такође могу декларирати као банкротски; сви спорови који се породе између њих и трећих треба да се воде пред грађанским судовима. У Србији нема ових узајамних удружења ни страних ни домаћих.

§ 2. — Ко може постати осигурани.

I Услови способности.

Видели смо да земаљско осигурање врши не прост појединац, већ друштва; показали смо за тим потребне погодбе за законску егзистенцију ових удружења.

Што се тиче осигураног, очевидно је да он може закључити један уговор осигурања само ако има општу способност да уговара.

Давање какве ствари да се осигура конституише просто акт администрације; неспособна лица биће дакле само: не-

еманциповани малолетници, они којима је забрањена управа са имањем, удате жене чије имање није одвојено.

Обавезе нееманципованог малолетника нису апсолутно ништавне; може се реституисати т. ј. повратити пређашње стање *non tanquam minor sed tanquam loesus*, (не толико малолетством, колико оштетом). Пошто оштета није могућа у једном алеаторном уговору, малолетник ће морати да докаже несавесност својих осигурача. Ако је био жртва какве несреће и ако хоће да захтева накнаду, он ће платити прво цену која је утврђена уговором. Осигурање је учинило његов положај бољим; узалуд ће тражити извршење уговора ако одбије да му се сам покори.

Осигурање које је закључило лице које је под забраном, ништавно је.

Што се тиче удате жене, ако је она трговкиња, она може осигурати предмете своје трговине. Ако су супрузи усвојили миразни режим, жена има право да осигура своја парафернална добра. Али у обе ове хипотезе биће јој потребно одобрење њеног мужа или суда чим би хтела да тражи судом извршење уговора.

Нека узајамна друштва траже од чланова хипотеку на цело или један део њиховог имања за гаранцију плаћања улога. Нееманциповани малолетници, лица под забраном, распикуће, удате жене, које су баш одвојене са имањем, муж односно мираза којим администрира, немају довољну способност за једну такву погодбу.

Ако је уговор осигурања уништен због неспособности осигураног, овај није у праву да тражи наплату сума које је положио. Оне су еквивалент ризика којима је осигурач био изложен.

II Својство које треба да има онај који даје једну ствар да се осигура па да може уговарати пуноважно.

Да се може осигурати пуноважно, није довољно моћи легално потписати осигурање, треба, мимо тога, имати својство у овом погледу. Изискује ли се својство сопственика? Не. Али је извештан принцип да онај који хоће да да једну ствар осигурати *треба да има један легитимни интерес за њено одржање т. ј. треба да буде изложен ризику због ове ствари*.

Осигурани или његов пуномоћник дужан је да покаже своје својство у моменту уговора. Познавање лица јесте факт који интересује осигурача, оно може једино да му да могућности да добро процени ризик.

Ови принципи помоћи ће нам да решимо извесна спорна питања, међу којима је најважније и најтеже питање: *има ли право поверилац да да осигурати у своје лично име својину свога дужника?* Они који, у принципу, одговарају афирмативно, дискутују и то питање у којим границама ово осигурање може бити пуноважно потписано.

Да се нађе солуција овог питања, довољно је запитати се: да ли се повериоци излажу каквом ризику због ствари њиховог дужника. Афирмативан одговор је очевидан, пошто добра сваког дужника образују заједничку залогу његових поверилаца; само се не могу асимилovati хипотетарни повериоци са просто хирографским повериоцима. Први имају за одржање ствари њиховог дужника интерес који је много више стварнији и проценим. Они имају на њој једно *jus in re*, једно право залог и првенства. Они су заинтересовани за тим да ствар њиховог дужника не напусти своју патримонију, било услед отуђења, било услед догађаја каквог изненадног случаја. На против, хирографски поверилац пошто није уговорио никакву специјалну гаранцију, ослонио се у том погледу потпуно на савесност свог дужника; овај има потпуну слободу располагања добрима која сачињавају његову патримонију; мало вреди за повериоца који има само лично право да ли нестанак ових добара резултује из каквог изненадног догађаја или каквог добровољног акта који произлази од дужника. Ипак, пошто је и хирографски поверилац интересован у извесној мери за одржање ствари његовог дужника, јер би пропаст ове *ствари* имала за последицу осиромашење дужника, не може му се у недостатку једног закона, забранити да се обезбеди осигурањем против ризика коме се излаже. При свем том лако је разумети зашто друштва у опште одбијају да уговарају са повериоцима који имају само лично право, док пристају увек да уговарају са хипотекарним повериоцима. Разлика која постоји између природе и важности права и интереса хирографског повериоца, упоређена са правима и интересима повериоца који има једно *jus in re* објашњава нам овај факт.

Право хипотекованог повериоца очевидно не наноси никакву повреду праву које сопственик има да осигура своју ствар. Овде може бити стицаја права; како ће се решити у овом случају? Да испитамо могуће хипотезе.

I. — У моменту кад поверилац уговара сопственик хипотековане ствари исту је већ осигурао. Ако је сопственик уступио повериоцу своје евентуално право на накнаду, — овај нема интереса да ради, његови су акти ништавни. Ипак ако уговор који је сопственик закључио покрива само један део тражбине, обавеза повериоца треба да буде одржана за оно што је остало непокривено.

II. — Поверилац је предухитрио. Треба видети да ли су оба уговора била закључена са истим друштвом, или са два разна друштва.

1. Поверилац и сопственик наизменце обратили су се истом друштву. Оба ће уговора бити пуноважна у граници узајамних интереса странака. У случају несреће, поверилац ће имати право на накнаду која је равна његовој тражбини. Ако је осигурао ствар за њену целу вредност, он ће изгубити вишак сума које је уплатио. Сопственик ће моћи захтевати уговорену накнаду; али ако су друштву уступљена права и тужбе повериоца кога је оно измирило оно ће вршити ова права и тужбе.

2. Поверилац и сопственик обратили су се на два разна друштва. Оно које је уговарало с повериоцем биће дужно да му плати накнаду до цифре његове тражбине. Друштво које се обвезало према сопственику платиће му обећану накнаду; само како се у моменту несреће сустичу оба друштва, оно које буда измирило хипотекованог повериоца добиће његова права и тужбе према сопственику.

Хипотековани поверилац дужан је да докаже да његов упис још постоји и да је у реду, иначе ће се асимилovati простом хирографском повериоцу.

Ако хипотека гарантује једну условну тражбину, и ако се несрећа догоди пре него што наступи услов, поверилац који хоће да захтева плаћање накнаде, обвезан је да да кауцију.

Претходне солуције примењују се на привилегисане повериоце који стоје у разним редовима. Они који су у истом реду конкуришу међу собом по сразмери тражбина и имаће право на делове накнаде сразмерно својим тражбинама.

Правознанство одлучује: да ако један хипотековани поверилац осигура ствар његовог дужника за целу њену вредност, треба, у погледу на оно што прелази суму његове тражбине, сматрати га као *negotiorum gestor-a* сопственика. Ну, овако решење не изгледа нам правилно јер се противи основном принципу по коме за пуноважно осигурање треба да онај који ствар даје за осигурање има интерес за одржање осигуране ствари. По нашем мишљењу осигурање које је потписао хипотековани поверилац може да вреди само до оне цифре колико износи његова тражбина.

Кад је један сопственик дужник дао осигурати своју ствар, његови повериоци имају да приме накнаду. У тој цељи, они морају да траже обуставу исплате код осигурача.

Ако има хипотекованих и хирографских поверилаца, како ће се разделити накнада? Она ће се поделити сразмерно *на све повериоце*; једнакост формира правило, привилегија изузетак. Узрок првенства може да произлази само из закона, но, не може се рећи да накнада представља пропалу ствар и да треба да је замени.

Шта је дакле накнада? *То је сума новца која се дугује по једној особеној погодби, која има за предмет извесне ризике чији је она еквивалент.* Ова покретна вредност, у моменту кад ступа у патримонију (својину) дужника, постаје општа залога његових поверилаца; она ће бити подељена између њих сразмерно њиховим тражбинама.

Хипотека, каже, Troplong, гаси се пропашћу куће: *re corporali extincta, hypotheca perit.* Како би се дакле могла она односити на суму која се признаје *ex post facto*, као накнада сопстванику?

Хипотековани поверилац има право да примора својим уговором сопственика да осигура ствар. Ова је клауза обична у уговорима хипотека, али поверилац који би хтео да се користи њоме побринуће се у овом истом моменту да тражи од дужника уступање евентуалног права овог последњег на накнаду.

Накнада која се дугује за продату а неплаћену робу припада банкрутској маси продавца а не ономе који је купио, а није платио.

Друга лица као и повериоци имају право да осигурају и да се користе осигурањем. Да видимо шта она могу пуноважно да раде.

1. *Сопственик*. — Било би сувишно рећи да један сопственик може пуноважно осигурати своју ствар, али овде треба да испитамо једно питање:

Кад један сопственик прода своју ствар пошто је потписао осигурање, какав ће утицај вршити ово отуђење на уговор?

Ово питање може произвести тешкоћу само кад странке нису ништа уговориле. Друштва имају право да својим уговорима огласе да ће сваки осигурани бити дужан да обавезе свог купца да продужи вршити обавезе које је узео према друштву; али претпоставимо један уговор који не говори о овоме питању. Продавац губи свако право на накнаду, овај је факт изван сумње. Друштво ће тражити премију или истекле улоге и моћи ће тражити накнаду штете.

Продавац не може уступити купцу своје право на накнаду. Сам факт продаје одузима му сав интерес за одржање осигуране ствари и по том мора да доведе до пада уговора. У осталом, он нема право да намеће осигурачима новог осигураног. Друштво би узалуд тражило од купца плаћање цене осигурања коју је закључило са продавцем. Ако збиља купац продужи да уплаћује премије или улоге, и ако их осигурач прими, морамо у томе видети нову са свим пуноважну погодбу, пошто је уговор осигурања консесуалан.

Многи аутори мисле да ако корист осигурања није била предмет никакве погодбе између продавца и купца, она прелази *ipso jure* на овог последњег. Многе одлуке потврђују ову доктрину.

2. *Су-сопственик*. — Један су-сопственик потпише једно осигурање за целу вредност заједничке ствари. Ако ради на очи и са знањем својих су-сопственика сматраће се као њихов прећутни пуномоћник. Уговара ли он без њиховог знања, он уговара пуноважно само односно свог дела у заједничкој ствари; осигурање ће бити редуцирано.

Један од више сопственика заједничке недељиве ствари осигура заједнички предмет. Ако у време деобе овај предмет припадне у део другоме, онај који је осигурао или његови правопримјеници могу захтевати накнаду. То је последица законске фикције која допушта ретроактивитет својине.

3. *Разни чланови једног друштва*. — У друштвима која не конституишу једно морално лице, ако постоје, сви су чла-

нови су-сопственици заједничких ствари. Осим тога, сматра се да су један другом дали узајаман мандат за вођење друштвених послова. Треба им дакле признати свима право да потписују осигурање за заједничке предмете. Међу тим ако су решили да само неки од њих буду администратори, ова погодба одузима ову способност другима.

У друштвима са заједничким именом чланови администратори имају право да уговарају осигурање. У командитним друштвима ова брига припада деловођама. Ако један командитор допусти себи да уговара са друштвом за осигурање, његов акт није ништаван, али овај командитор постаје солидаран са ортацима који су деловође. Администратори анонимних друштава једини имају својство да закључују осигурања друштвене ствари.

4. *Плодоуживалац и власник голе својине*. — Плодоуживалац може пуноважно осигурати ствар, предмет свог права до онолике суме колико износи вредност плодуживања. Власник голе својине може то исто да ради за голу својину.

Плодоуживање се рађа из легата или из погодбе. Кад произлази из легата плодуживалац ће се користити осигурањем које је закључио аутор легата само ако је универзални легатар.

Кад плодуживање резултује из једне погодбе, осигурање произлази било од плодуживаоца, било од власника голе својине.

1. Осигурање је потписао плодуживалац. Он ће једино имати право на накнаду, осим ако није пуномоћник власника голе својине. Осигурачи у случају несреће, платиће плодуживаоцу вредност уживања пропалих предмета. Ова се вредност може само приближно утврдити, упоредо са вредношћу голе својине. Да би се одредила цена осигурања, агенти друштва треба да приморају плодуживаоца да покаже годишњи приход ствари, њену целу вредност и број година за који хоће да је осигура. Са овим елементима рачуна може се утврдити правична цифра. За регулисање накнаде треба тражити вредност плодуживања у моменту несреће.

Ако наступи факт који гаси плодуживање, обавеза осигурача престаје одмах, он задржава премије или истекле уплате.

2. Уговарао је власник голе својине. Ово је осигурање потпуно пуноважно ако се ограничава на саму голу својину.

Ако обухвата целокупну вредност ствари, треба му одбити вредност плодуживања.

Плодуживалац се не би могао користити овим уговором у коме он није учествовао. Ништа не овлашћује да се сопственик голе својине декларира као његов *negotiorum gestor*; незвано вршење послова (*negotiorum gestio*) не претпоставља се.

5. *Закупац* — Закупац црпи у својем својству право да се обезбеди против два главна ризика: закупног ризика и ризика накнаде штете суседу.

Како одредбе грађанског законика стварају законску претпоставку о одговорности закупца за штету која би могла снаћи сопственика или суседа, то правичност захтева да се закупца може осигурати против могућих последица ове одговорности.

Закупни ризик ганартује се не осигурањем куће, него једним осигурањем које је изрично уговорено у тој цели и за које је нужно утврђење једне специјалне цене. Право закупца на накнаду постоји само ако је он стварно обвезан по закону да плати штету која резултује из какве несреће.

Ако закупца осигура сам непокретност, уговор је невредећи. Не може се претпоставити да је он радио као *negotiorum gestor* сопственика, пошто се *negotiorum gestio* не претпоставља. У осталом погодба осигурања има специјалне карактере и може правно постојати само ако је осигурани интересован за одржање предмета који даје да се осигура.

Ако је закупца резервисао себи право да купи кућу по свршетку закупа, коју држи, и добије од сопственика одобрење за уговор осигурања да га закључи, уговор треба да се одржи баш и ако је закупца радио у своје лично име. У хипотези несреће сопственик прима накнаду. Тако ако се један закупца обвезао да осигура против пожара кућу коју он држи под закуп, за цело време закупа и њену потпуну вредност, ова ће се погодба распрострети на све ризике пожара и сопственик ће имати право на директну акцију против друштва.

Други ризик против кога закупца може да тражи гаранцију јесте ризик накнаде штете суседу. Ваша кућа гори и од ње пређе ватра и на моју, која је поред ње; ја тражим од вас накнаду штете коју је проузроковала ваша ствар. Ви терате вашег закупца. Ако се овај дао осигурати против накнаде суседу, он ће моћи захтевати уговорену накнаду. Ово осигурање захтева специјалну погодбу и једну особену цену.

6. *Арендатор и наполичар*. Арендатора треба асимилувати закупцу, он закупљује експлоатацију каквог наслођа. То исто важи и за наполичара.

7. *Чувар (депозитор, сћаралац) и држалац какве спорне ствари*. — Један и други могу осигурати *res* чији су детенори (придржници), пошто они одговарају за њену пропад, која се догоди из њихове несмотрености.

8. *Пуномоћник и комисионер*. — Пуномоћство је законско или уговорно. Главни су законски заступници:

1. Тудори за администрацију (управу) добара нееманципованог малолетника. Они имају право и дужност да осигурају ствари њихових пупила. Ипак их не треба чинити одговорним ако пропусти да закључе осигурање, осим ако би у њиховом небрежењу у овом погледу било долуса.

2. Отац администратор личних добара своје малолетне деце.

3. Муж, за администрацију добара своје жене. Њему припада да осигура лична добра женина, кад су усвојили режим заједнице или режим без заједнице; миразна добра кад су се супрузи узели под миразним режимом. Муж неће имати право да хипотекује ова последња за гаранцију плаћања цене осигурања.

Сваки уговорни пуномоћник може да да осигурати ствар свога властодавца, ако има генерално пуномоћство. Осигурајући ствар свога властодавца, пуномоћник врши акт прости администрације и баш добре администрације; један мандат *ad loc* није потребан.

Комисионер. — Комисионер је трговачки пуномоћник. Створиле су га трговачке потребе и његова особена природа разликује га у извесним стварима од обичног пуномоћника. Овоме последњем, т.ј. обичном пуномоћнику оскудева персоналитет; у ствари властодавац ради преко њега. Није исто са комисионарем. Овај ако хоће да обвеже свог комитента, треба изрично да изјави да ради у име и за рачун комитента.

Комисионер може да ради, било у своје лично име, било за рачун онога коме припада. Он је дужан да објави своје својство у моменту уговора. Ако нема противног тврђења сматра се да ради у своје сопствено име; осигурачи виде само њега; он је њихов дужник.

Ако изјави да осигурава ствар за свог комитента, именујући га и са намером да њега самог обвеже, он није лично

обавезан. Тада ће, у случају несреће, осигурачи захтевати да онај за чији је рачун комисионер радио, докаже да је имао за одржање осигуране ствари легитиман и проценим интерес.

Ако се он лично обвезао, он ће морати доказати да се излагао ризику због ствари за коју је потписао осигурање.

Комисионер и обичан пуномоћник одговарају за инсолвабилитет осигурача само ако је било долуса или тешке кривице од њихове стране.

Г Л А В А Ш.

Ствари које се могу осигурати.

Земаљско се осигурање примењује пуноважно на све ствари које се могу порушити или покварити, било ватром, било другим каквим изненадним случајем, као што је: град, поплава, смржњавање; извесне болести које сналазе плодове земље, зараза стоке, и т. д.

Оно штити од новчане штете која може да произађе услед смрти каквог лица.

Оно се распростире на разна права, као што су права плодуживања, употребе, становања. У овим случајевима, предмет осигурања није само право, него ствар на којој оно почива. Ова се погодба може сматрати као једно обећање накнаде учињено у предвиђању хипотезе у којој ће се право угасити *fortuito casu*.

По некад, најпосле, осигурање осигурава извесна лица против могућих последица одговорности коју им законодавне одредбе стављају на терет. На пример: закупни ризик, накнада суседу, и т. д.

Ма какав да је изненадни случај који предвиђа уговор, као опште правило важи, да ствар чија се гаранција уговора треба да постоји у моменту кад погодба постаје. Ово правило трпи изузетак у материји осигурања жетве. Из потребе егзистенције једног предмета који служи као база уговора, следује да уговор пада ако предмет пропадне. Реконструкција једног здања које је изгорело не оживљава раније осигурање. Ипак ако је реконструкција само делимична, прво осигурање односи се и на нове делове, који се тада сматрају као акцесорни предмету уговора.

У почетку су друштва гарантовала једино непокретности. Влада је одбијала да им одобри осигуравање покретности, због опасности да друштво може бити изложено превари од стране осигураних. Данас се држава не противи никаквом осигурању које се тиче покретних предмета; само статуту могу да ограничавају ризике за које се осигурач обвезује.

Многа друштва неће да допусте извесне предмете за осигурање, због одвећ великих ризика које представљају. На пример: позоришне сале, барутне магацине, предioniце, фабрике шпиритуса, и т. д. или их бар осигуравају само за један део њихове вредности и по већој тарифи.

Исто тако, бојазан од преваре од стране осигураних, уздржава извесна друштва да обухвате у својим уговорима разне покретне ствари које имају знатну вредност а лако пропадају, као што су: накит, сребрно посуђе, дијаманти. Друге ствари као што су уметничка дела, слике, статуе, бронзе, гравире, луксузне књиге, и т. д. морају у полици бити тачно и потпуно изложене и означене.

Кад је друштво, пре него што се обвезало прегледало преко кога од својих агената непокретност која се нуди за осигурање, оно не би имало основа у хипотези несреће, да се изговара према савесном осигураноме, да се погодба простира на предмете, за које му је одлуком управног одбора било забрањено да врши осигурање.

Осигурања покретних ствари распростиру се на сву робу. Она се чине било са означањем, било без означања. У првој хипотези осигурани који захтева накнаду дужан је да утврди егзистенцију свих означених предмета, у време несреће. Овај доказ он даје помоћу својих књига, фактура и фрактова. Ако су ови докази пропали, моћиће да прибегне доказу са сведоцима. Кад је осигурање било учињено *en bloc* (јутуре), довољно је да осигурани докаже да је имао у магацину у моменту пожара, једну количину робе приближно равну оној количини која се налазила у истом у тренутку уговора.

Из принципа да осигурање не треба никад да постане за онога који га је потписао прилика за добит, резултује да се не може осигурати добит која се очекује од робе. Ова добит почива на једној евентуалности, она нема садању егзистенцију.

Спорно је питање да ли се укријумчарена роба може пуноважно осигурати. Извесни аутори, као Pothier, оглаша-

вају сваку погодбу ове природе, за ништавну, као неморалну и противну јавном поретку. То стоји за робу, чији је увоз и извоз са свим забрањен. Али претпоставимо да се тиче преноса робе из једне државе у другу државу, за коју робу једна држава допушта да се извози но, чији увоз забрањује друга држава да се царини. Хоће ли се она моћи пуноважно осигурати? Ми мислимо да може, а ево зашто.

Царински су закони територијални закони, који су донесени поглавито у једном фискалном интересу. Они обвезују само чланове народа који их је утврдио, и оне који уговарају на његовој територији. Осигурани ће бити дужан да покаже природу робе, како би осигурачи знали за шта се обвезују. У овоме смислу изразило се и правознанство.

Могуће је да се више осигурања групишу око истог предмета; тако на пример, једно друштво налазећи да је узело на се одвећ тешку одговорност, може дати другом да му реосигура било у целини, било делимично ризике које је примило на себе. Ово реосигурање има дејства само између ова два друштва. Према ономе који је дао своју ствар да се осигура, ово реосигурање као и да не постоји. Први осигурач према звом реосигурачу подлежи свима обавезама као и сваки обичан осигурани. Он је дужан да му да најпотпунију изјаву о величини ризика, због кога се реосигурава, иначе реосигурање не вреди.

Кад је један сопственик само делимично осигурао своју ствар код једног друштва, он може очевидно да уговара са другим за оно што је остало непокривено, али кад је његова ствар осигурана до њене потпуне вредности, може ли он пуноважно да закључи друго осигурање? Ми одговарамо са да, *ако се ограничава да осигура солвабилитет свог првог осигурача*. Осигурање солвабилитета (плаћања) није забрањено и ако је мало у обичају. У сличном случају, да би се осигурани могао обратити на осигурача солвабилитета, довољно је да је његов налог своме првом осигурачу којим је тражио наплату остао бескористан т. ј. није извршен.

Ако сопственик не потписујући осигурање солвабилитета, уговора са другим друштвом, треба ли овај нови уговор огласити за невредећи? Знамо да је забрањено осигураноме да прими више него што износи вредност онога што губи, али је допуштено да се питамо да ли оба осигурања постоје

заједно у важности и да ли ће се осигурачи морати споразумети на плаћање накнаде сразмерно. Више друштва одобравају овај стицај уговора, баш кад су уговори разних датума. То је допуштено проширење једног принципа који се допушта у материји морских осигурања.

Кад више друштва конкуришу у плаћању накнаде, треба их огласити да су обавезна *in solidum* у случају инсолвентности једног од њих.

Свака клауза, (услов) у уговору, која би налагала осигураноме обавезу да објави раније или доцније уговоре закључене са другим друштвима извесно је пуноважна. Исто тако је ван сумње, да осигурани, који није одговорио својим обавезама, неби могао тиме да се користи и да тражи раскид уговора по том основу што није извршио ову своју обавезу. Сам осигурач изгубио би право које има, да тражи раскид уговора, ако би се показало да је знао за осигурање, које је закључено било пре, било после. Његово ћутање треба сматрати као одобрење овога поступка осигураног. Подржавати противно мишљење било би ставити под власт једне странке судбину једног синалгматичног уговора, баш и онда кад тужилац није онај на чију штету погодба није била извршена.

Друштва уговарају често, под условом раскида уговора, да осигурани неће моћи да уговара са другим друштвом. Правознанство одлучује: да ако осигурани повреди овај услов уговор се сматра као раскинут у томе смислу што ново друштво, које има само права осигураног, кога је оно заменило, не може захтевати од првог друштва извршење уговора, т. ј. плаћање цене осигурања, под изговором да је допуштено реосигурање.

Ову забрану уговарања са другим друштвом не треба проширивати. Не би било вређање ове забране ако би осигурани осигурао код новог осигурача плаћање вредности првог осигурања, или се обвезао да друго осигурање важи од истека датума првог осигурања.

ГЛАВА IV

Ризици.

§ 1. — Општи принципи.

Сваки уговор осигурања, да би био пуноважан, претпоставља неминовно један предмет који подлежи каквом ризику.

Дефинисали смо ризик као факт неизвестан у своје догађају и у својим последицама који излаже какво лице некој новчаној штети. За земаљска осигурања он постоји увек, пре као и после уговора. У овоме се ова погодба разликује од морских осигурања, код којих се осигурани предмет почиње сматрати изложен ризику само од тренутка кад лађа остави пристаниште.

Егзистенција ризика није довољна; треба, осим тога, да овај ризик произлази из једног изненадног случаја или какве више силе (force majeure). Изненадан случај зове се сваки догађај који људска мудрост не би могла предвидети, а виша сила (force majeure) свака нужда против које би узалуд покушали да се боримо. *Casus fortuitus est accidens quod per diligentiam curamve mentis humane non potest evitari nec provideri.*¹

Земаљска осигурања не закључују се само за изненадне случајеве, она се распростиру на непредвиђене случајеве.

Непредвиђени случајеви произлазе најчешће из радње осигураног или лица за која је он легално одговоран. Друштва су дужна да одговарају сваки пут за ове случајеве кад они нису резултат какве тешке кривице осигураног, иначе би гаранција коју она претендују да прибаве била илузорна. Разлика између изненадних случајева и непредвиђених случајева припада судовима. У ствари, друштва у опште плаћају не улажући протест. Њихов прави интерес налаже им да не подстичу много спорова, јер ако би њихов број био велики, друштва би престала у скоро да улевају поверење.

Изненадни се случај претпоставља; **на осигурачу лежи дужност да докаже кривицу осигураног**. Не може се дати осигурати против своје кривице; једна таква погодба била би незаконита и противна јавном поретку. Емеригон се изражава овако о овом питању: „извесно је да осигурачи не одговарају никад за штету и губитке који се догоде директно делом или кривицом самог осигураног; не би се могло заиста допустити да осигурани накнади себи штету на рачун другог, за губитак чији би он био виновник“.

Први правозналци који су писали о уговору осигурања оглашавали су да осигурани треба увек да одговара за своју

кривицу, баш и незнатну; неки су ишли дотле да су га оглашавали за одговорна за његову одвећ лаку кривицу. Било је у осталом између њих неслагања о разликама, које је требало поставити у материји кривица. Једни су задржавали римску поделу на троје: *culpa lata, culpa levis, culpa levissima*; други су признавали у принципу само две кривице, тешку кривицу и лаку кривицу.

У материји земаљских осигурања, студија понашања друштва у регулисању несреће и студија знатних правозналаца показују нам да осигурачи стављају на супрот осигуранима једино тешку кривицу, једину у осталом коју судови хоће да допусте. Ово је правило правично. Осигурани, каже г. Fréméry (*Etudes sur le Droit commercial*) по заједничкој намери странака, треба да трпи штету коју је проузроковао својом кривицом, кад је ова штета таква да је очевидно да он, и кад не би био осигуран, не би био без одговорности за ово претерано небрежење. Штета која је причињена сваком мањом кривицом или изненадним догађајем пада на терет осигурача.

Пошто се не може осигурати против своје тешке кривице, то је *à fortiori* забрањено уговарати осигурање за свој преступ.

Осигурач је обавезан не само за лаке погрешке осигураног, него такође и за погрешке лица за која овај последњи одговара.

„Осигурани, каже Alauzet, — може ли имати други „циљ осим да се осигура противу несмотрености своје деце, „небрежења његових домаћих, немарљивости његових ученика „и шегрта и баш противу њихових деликта“.

Извесни аутори оглашавају да је при свем том мудро ставити у уговор једну специјалну клаузу у овом погледу.

У моменту уговора, осигурани треба јасно да определи ризик, да би осигурач потпуно знао ствар за коју се обвезује. Видећемо излажући обавезе осигураног, у којим случајевима његово прећуткивање или просто пропуштање повлачи нулитет уговора.

За цело време трајања осигурања, ризик треба да остане оно што је био у моменту кад су странке уговарале. Никаква модификација не треба да има места, било у своје принципу, било у својим последицама.

Кад се ризик односи на непокоретност осигурач не од-

¹ Casa regis. disc. 23. n. 38.

говара за несрећу која произлази из махне конструкције ове непокретности, ако ова махна није видљива. Тада, заиста, агенти осигурача нису могли то констатовати. Односи ли се ризик на робу, осигурачи неће бити одговорни за несреће које буду произашле из сопствене махне ствари.

Место ризика треба да остане исто за сво време трајања уговора. Судовима припада да реше кад промена у овој ствари увећава или оставља у истом стању шансе несреће, и кад, по томе, осигурач остаје у обавези или се ослобођава својих обавеза.

У земаљских осигурања, ако странке нису утврдиле епоху, ризик се претпоставља да тече од дана потписа полице. Ако његово трајање није било ограничено у уговору, треба га одредити по разним погодбама полице, околностима погодбе и обичају места.

Осигурање непокретности не распростире се само собом и на покретност коју она садржи; потребна је специјална погодба.

Осигурање робе која се налази код комисионара обухвата сву робу коју он држи, ма какве да је природе.

§ 2. — Разне врсте ризика.

1. *Ризици пожара.* — Прве примене уговора осигурања на земаљске ризике имале су за предмет да заштите непокретну својину од ризика пожара. Прво друштво за осигурање против пожара основало се у Лондону 1684. Ова је установа имала рапидне прогресе. Она се распростре ускоро у Холандију, Немачку, Француску и више других европских држава. У почетку је штитила само непокретности, потом се раширила и на покретности, а за тим и на многобројне друге ризике, а не само од ватре.

Осигурање противу ризика од ватре обухвата све акцидане које може да произведе сагоревање и директна акција ватре. Потребна је специјална клауза за оно осигурање које се распростире и на акцидане, који буду причињени од муње. Кад гаранција противу небесне ватре не чини предмет засебног уговора, али се налази као акцесорна уз једну погодбу осигурања противу пожара, осигурач одговара за штете које произлазе од муње само ако се појавила ватра. Специјална осигурања противу муње распростиру се на све штете од ње било да има или да нема пожара.

Ако је осигурана ствар била само покварена услед прекомерне топлоте, дима или паре, потребно је правити разлику. Ако је овај квар последица правог пожара, осигурач дугује накнаду, али ако он произлази од сталне акције једне правилне ватре која је несмотрено намештена одвећ близу предмета, којима лако може начинити штету, осигурач не одговара за штету.

Осигурач одговара за штете, које је произвела вода која је употребљена за гашење пожара; исто тако он је дужан да накнади штету која је произашла од рушења које је извршено по наредби административне власти да би се спречио напредак ватре. Извесни аутори мисле да је у овом последњем случају потребна специјална погодба. Ми држимо да су ове штете директна и непосредна последица пожара; осигурач дакле треба да их сноси. Такође он плаћа трошкове за спасавање ствари.

Одговорност осигурача не распростире се на штету коју је произвео пожар индиректно, као што је престанак уживања, обустава рада и т. д. осим ако има противне погодбе.

Осигурач не дугује накнаду за несрећу која је произашла ако је осигурани повредио закон. Тако не чишћење димњака конституише иступ, који се казни по чл. 471. § 1. франц. крив. зак.,¹ ако је пожар произашао од ватре у оцаку, којој је то узрок, осигурач неће имати ништа да плати.

Ако се догодио пожар за који се држи да је био добровољан, сам факт кривичне истраге управљене против осигураног, није довољан да ослободи осигурача од његове одговорности. Ипак није потребно да интервенише осуда осигураног. Кад оптужна власт доноси одлуку о ослобођењу, утврди овом одлуком да је оптужени узрок пожара, осигурач може одбити да плати обећану накнаду.

Узмимо случај да је ствар била пред поротним судом. Овај ће факт моћи вршити на уговор извештај утицај. Ако је порота огласила оптуженог за некрива, али се није изјаснила о егзистенцији или неегзистенцији материјалног факта, осигурач ће имати право да доказује да је осигурани виновник пожара, и овај ће доказ моћи да повуче његово ослобођење од обавезе. На против, ако из одлуке пороте ре-

¹ У нас по § 329. т. 24. нашег кр. зак.

зултује да осигурани није ни најмање крив за несрећу, друштво ће бити пуноважно приморано да плати накнаду.¹

Друштва за земаљска осигурања класифицирају ризике по начину и врсти грађевина, професијама које се у истима обављају и природи предмета који се у њима налазе или се у истим израђују.

Извесне непокретности представљају тако велике ризике да друштва одбијају да их осигуравају, бар за целу њихову вредност: такве су шуме са боровим дрвећем, предонице памука, фабрике шпиритуса, зејтина, фабрике гаса и т. д.

Исто тако и покретности се класирају по шансима пожара којима излажу осигурача. Оне се деле на предмете који показују обичне ризике, као што су покретности које служе за намештај, штофови, књиге и т. д. и на тако зване опасне предмете, као што су сено, слама, зејтин, шпиритус и т. д. Друштва хоће да осигуравају ове последње предмете само делимично; осим тога она изузимљу несреће које могу да произађу из њиховог самог својства н. пр. врења.

Закупац који осигурава непокретност у којој станује, у циљу да прими у случају несреће накнаду равну њеној вредности, потписује очевидно невредеће осигурање. Није исто и са оним закупцем, који хотећи себи олакшати тешку одговорност коју му стављају на терет одредбе грађанског законика,² тражи гаранцију против закупног ризика; овај последњи уговара пуноважно.

У случају несреће, купац ће моћи тражити уговорену суму; али осигурање закупног ризика има ту особину што право на накнаду не почива на самом факту пожара; оно постоји тек од оног тренутка кад сопственик захте од свога закупца накнаду штете коју му закон допушта. Друштво дугује само материјалну штету. Осигурани купац обезбеђен је од свих осуда које се изричу на његову штету, али није ослобођен од тужби које сопственик може подићи било због плаћања кирије, било за накнаду услед не-закупа.

¹ У нас ово правило не би се могло овако применити. Решавајући о томе је ли оптужени крив или није, порота у исти мах одлучује постоји ли или не постоји само дело, и у случају ослобођења осигураног од кривичне одговорности као некрива, осигурач би био дужан да плати накнаду.

² Чл. 1733. 1734. code civil. У нас би ова одговорност била она одговорност закупчева о којој говоре §§ 696. и 697. грађ. зак.

Сваки купац има, без икакве сумње, право да осигура своју покретност; само он тада ради у својству сопственика. Овај уговор нема никакве везе са уговором чији је предмет гаранција закупног ризика. Нужни су особени уговори и цене.

Према осигурању закупног ризика стоји *осигурање накнаде суседу*. Ово последње може потписати било сопственик, било купац. Моја кућа гори и од ње пређе ватра на кућу која је поред ње: сопственик сусед неће се обратити против мог закупца, он ће радити директно против мене; ја ћу морати, само ако хтеднем, добити доцније накнаду од мог закупца, а на основу законске претпоставке о кривици која лежи на моме закупцу. Ја имам дакле интерес да се обезбдим против последица које може имати накнада суседу. Кад уговарам осигурање за моју кућу, ја могу особеном клаузом и за особену цену да осигурам овај ризик. Утврђење суме коју се осигурачи обавезују да плате ако има рекурсне тужбе остављено је слободној вољи странака. Сопственик који је уговорио за овај ризик, при свем том, задржава своје право тужбе за накнаду према својим закупцима, али може је тражити само за онолико колико му није већ плаћено.

Принцип накнаде суседу оснива се на одредбама грађ. законика,¹ по којима сваки који својим небрежењем или својом несмотреношћу причини штету другоме, дужан је да исту накнади. Да би имало места овој тужби за накнаду, битан је услов да је становник куће која је саопштила ватру одговоран. Осигурачи имају право да интервенишу (мешају) у спору који је подигнут против сопственика кога су они осигурали; они истичу пуноважно све ексцепције које нађу за сходне а које би сопственик могао пренебрегнути да наведе.

Спорно је питање: да ли се сусед који хоће да се користи рекурсном тужбом може позивати на одговорност за коју закон претпоставља да лежи на закупцу, против становника куће која је саопштила ватру. Ово питање треба по нашем мишљењу решити негативно. Претпоставка која лежи на закупцу, претерано је строга, она конституише изузетак; у недостатку прецизне законске одредбе, не може се проширивати, а иста не постоји. Многбројне одлуке потврђују ово мишљење.

¹ Чл. 1382. 1383. 1384. code civil. — У нас ову одговорност утврђује § 819 нашег грађ. зак.

У овоме смислу може се навести још много разлога. Пре свега, принцип је да терет доказа лежи на ономе ко тврди нешто друкчије. Онај ко тврди један факат треба да утврди егзистенцију тога факта. Претпоставку о бризи и старању која постоји у корист чију, треба разрушити противним доказом. Примећује се, да ће суседне жртве пожара бити најчешће у немогућности да докажу небрежење које није увек познато ни самим онима који станују у кући; треба одговорити да није лако ни овима да докажу изненадан случај. У таквим околностима, правичност захтева да се одлучимо у корист онога коме прети опасност да постане дужник.

2. *Осигурања против града.* — Од свога почетка, друштва која су се образовала у циљу да умање страхоте од штете од града земљоделцима, усвојила су принцип узајамности. Било је тешко да буде друкчије, јер само они имају интереса да се осигурају чија се имања најсвирепије и најчешће опустошавају. У овим околностима једно друштво на премију банкротирало би, број и величина несрећа били би ван сразмере са уложеним премијама.

Једно узајамно удружење даје више шанса за успех, али треба, да би успело, да буде брижљиво организовано. Ако су чланови друштва малобројни, ако се оно састоји једино из људи чија имања годишње озбиљно страдају, они ће бити осигурани само по имену. Сума улога упоређена са цифром несрећа биће недовољна, чланови друштва остаће неизмирени скоро за цео претрпљени губитак. Ако удружење хоће да да процењиве резултате, треба да се што је могуће више рашири и обухвати велики број сопственика, културу земљишта сваке врсте у разним ситуацијама. Такса улога мораће да буде доста велика, поглавито за жетву која лако пропада и чије сазревање пада у оно време кад су несреће нарочито честе.

Први покушај узајамног осигурања против града покушан је на југу француске у 1809 али је пропао, управо због махна које смо изложили; чланови друштва нису били многобројни, њихова су имања била изложена и сувише пустошењима града. Други су покушаји боље успели, и сада више друштва за осигурање дају осигуранима праве и стварне гаранције против овог бича.

Осигурани је дужан да да друштву, у моменту уговора,

најшира обавештења о природи свих својих усева. Прикривање, лажна декларација у овом погледу ниште осигурање. Осим тога, осигурани је обавезан у колико његова обавеза постоји, да јави друштву за сваку промену која се догоди у начину или врсти онога што обрађује, ако је ова промена увећала ризике.

Трајање овога осигурања варира према друштвима; нека га утврђују за три, шест или девет година. Може бити и за само једну годину. Одговорност друштва почиње од дана потписа полице. Осигурани се брине да означи епоху од које држи да није више у обавези, али ово просто указивање није довољно. Најмање на шест месеци пре доласка утврђеног рока, он је дужан да извести друштво писмено о својој намери да престаје бити члан друштва. Ако пропусти ову формалност, остаје прећутним пристанком члан друштва за једно време које је равно времену његове прве обавезе.

3. *Други неки ризици.* — Ризици од ватре и града нису једини који се могу осигурати; постоје друштва за осигурање против смржњавања, суше, поплаве, болести које сналазе извесне биљке, заразе стоке, и т. д.

Усеви се осигуравају по стопи, за три или шест месеци.

Она друштва која осигуравају против заразне болести стоке деле ризике и њихова тарифа варира према врсти осигураних животиња и њиној употреби.

Осим ових ризика, друштва имају за предмет да предупреду несреће које банкротства тако често повлаче. Друга осигуравају плаћање одређеног дана капитала, интереса, продајну цену непокретности, аренде, кирије, и т. д.

Друга још гарантују против штете која може да произађе од несретних случајева причињених колима, жељезницама, и т. д. и т. д.

Најпосле, осигурања на живот имају за предмет да накнаде новчани губитак који резултује од смрти каквог лица. Њихова важност захтева специјалну студију.

Г Л А В А V.

О начину уговарања и доказу у материји земаљских осигурања.

§ 1. — Форма уговора.

Уговор који интервенише између друштва на премију и њихових осигураних, пристанак сваког члана друштва на

статуте друштва код узајамних удружења, констатују се један и други једним писменом. Ово писмено носи опште име *полице*, али његова форма варира. Полице друштава на премију садрже неколике штампане клаузе које прописују општа правила; по том известан број рукописних погодаба које имају за циљ било да модификују штампане погодбе, које оне само допуњују у колико законодавац ћути, било да их допуне или да их преиначе.

У полицама узајамних удружења нови се задругар ограничава скоро увек на изјаву да пристаје на статуте друштва онако како су редиговани у аутентичном акту пре него што су поднесени власти на одобрење. Ова се декларација прима на протоколу и њу потписује осигурани. За тим му директор друштва предаје један акт који носи његов потпис, којим он признаје да је уговарач на основу свог пристанка на статуте постао члан друштва. Уз овај акт у коме је означена природа осигураног предмета, његова процењена вредност и дан од кога осигурање треба да производи своје дејство, прилаже се једна копија статута.

Кад за време трајања уговора, осигурани види да су се догодиле промене такве природе, које могу да интересују осигурача, промене у предметима, величини ризика и т. д. он је дужан да са истима уозна друштво. Нови акт, који се зове додатак, констатује модификације које су учињене у првом уговору.

Погодба осигурања прави се актом под приватним потписом. У колико оригиналних примерака он треба да буде састављен? Ово је питање спорно. Присталице оног мишљења по коме овај акт треба да буде начињен у онолико примерака колико има странака, кажу: уговор осигурања је синалгматичан; он обавезује странке узајамно; и акт који га констатује треба да је начињен у онолико оригинала, колико има странака. По *Quésnault*-у не може се ни у ком случају, огласити за невредећи уговор осигурања за то што није био начињен у више оригинала, и што није споменут њихов број. Његово мишљење деле и *Toullier* и *Pardessus*.¹ Суђено је, да

¹ *Quid* у нас у погледу на ово питање? Како у нас нема никакве специјалне уредбе о уговорима о осигурању, којом би се поред осталог регулисало и ово питање у колико оригиналних примерака треба да буде састављен овај уговор то с обзиром на пропис § 192. гр. пост. по коме

странка која би извршила уговор осигурања, која је констатован само једним актом у оригиналу под приватним потписом, не би се могла доцније користити тиме, да добије нулитет уговора.

Кад се полица потпише она постаје обавезна и дефинитивна. Док потпис није био стављен, између странака постоји само један прост пројекат од кога странке могу одустати. Ако осигурани не зна или не може да пише, потребна су два сведока, који ће га потписати његовим знаком.

Свака полица треба да буде датирана. Стављање датума има знатну важност; по њему се распознаје осигурање које треба одржати кад је исти предмет био осигуран више пута. Оно показује моменат од кога тече ризик и допушта да се сазна да ли је онај који је уговарао са друштвом имао довољну способност.

Но, и покрај ове одвећ велике користи од датума, у опште се признаје да пропуштање означања датума не повлачи нулитет погодбе. Оно причињава само тешкоћу да се утврди време од када је почела обавеза странака. Судије имају тада право да утврде овај датум по документима и доказима о истом.

Полица изражава имена, презимена и домицил осигураног; природу осигураних предмета: за покретне ствари означава се врста покретности. Што се тиче робе, она се може потпуно набројати предмет по предмет, а може се означити и ђутуре. У овоме последњем случају, треба описати тачно зграду која садржи робу и приближно декларирати осигурану количину. Ово означавање има циљ не само да утврди идентитет предмета, него да покаже околности које могу интересовати осигурача; оно му допушта да класира предмет по ризицима које представља.

Потребне принадлежности уз ствари које се осигуравају, није потребно спомињати специјално. Тако се осигурање једног апартмана само по себи распростире и на подруме и житнице.

Ако се хоће да осигура жетва, потребно је прецизирати

„код двостраних писмених уговора мора се уговор написати у онолико примерака, колико има уговорача“, ми држимо да погодба осигурања треба да буде сачињена у толико примерака оригиналних колико има странака. При свем том, са разлога који се износе у овом одељку, неиспуњење овог услова не би повлачило ни у нас нулитет овог уговора

садржину засејаног земљишта, ситуацију, природу и средњу вредност производа.

Полица такође изражава суму осигурања и све услове за које странке нађу као умесне да утврде.

§ 2. — Доказ.

Докази се деле на писмене, т. ј. на оне који произлазе из једног писмена; усмене или оне који произлазе из сведоштва, и правне. Ови последњи обухватају признање, заклетву, претпоставке (пресумције) остављене процени судија.

Може ли доказ о уговору земаљског осигурања да произлази само из писмена, т. ј. служи ли као доказ за егзистенцију уговора осигурања једино *писмено*? У колико нема специјалног закона да регулише земаљска осигурања, ова осигурања која конституишу просто једну грађанску погодбу, биће регулисана општим принципима грађанског права. Претпоставимо да један од уговорача оспори егзистенцију уговора, како ће други уговорач доказати да је он стварно формиран? Хоће ли он моћи прибећи доказу са сведоцима, или ће морати на против да има писмен доказ? Како у нас нема специјалног закона о осигурањима а прописи § 242. грађ. пост. не допуштају доказ са сведоцима за никакве тражбине из уговора, преко 200 динара, то је као доказно средство за егзистенцију уговора по нашем праву нужно *писмено*, и поменути доказ са сведоцима не би се могао употребити, осим ако постоји почетак писменог доказа који произлази из каквог синалгматичног акта, који није сачињен у двоје — § 244. гр. пост. Знатна вредност предмета који су дати за осигурање и лакоћа превара не допуштају никакву другу солуцију овога питања.

Quid. — Ако странке, које нису констатовале једним писменом сагласност воља, изврше њихове погодбе? Знамо да је овај уговор консесуалан и ако странке, не констатујући једним писменом сагласност воља која постоји између њих, изврше своје погодбе, њихови су акти пуноважни. Само за поједине *спорне* стипулације из ових уговора као доказно средство једино би био могућан *писмен акт*.

Члан 332. француског трговачког законика каже: уговор осигурања саставља се писмено. При свем том извесни аутори држе: да се не би могло из тога с правом закључити

да интервенцију писмена треба сматрати као неопходно нужан елемент за формацију уговора. Писмено постаје неопходно нужно ако су странке манифестовале намеру да егзистенција њиховог уговора зависи од писмена. Оно је тада нужно, пошто погодбе чине закон странака.

И ако је немогуће подржавати правно потребу писмена за формацију уговора земаљског осигурања, нико се не би усудио спорити у ствари његову велику корист. Мноштво погодаба које могу интервенисати међу странкама, тешкоћа не смешати их једне с другима и распознати стварну намеру уговорача показују ову корист.

Напомена. — Од особитог је интереса за нас питање: да ли полица мора бити написана на српском језику, па да уговор осигурања важи?

Члан 3. нашег закона о осигуравајућим друштвима прописује: „сва преписка и уговори које друштво закључује са „обезбеђеним лицима мора бити вођена на српском језику“. Је ли законодавац овом одредбом огласио за неважеће све уговоре о осигурању које наши уговорачи закључују са страним осигуравајућим друштвима код нас, но, *чије су полице редиговане на страном*, а не на српском језику? Може ли наш уговорач, који је закључио уговор осигурања, *чија је полица редигована на страном језику*, са страним друштвом, тражити уништај таквог осигурања и огласити га за невредеће, на основу поменутог законског наређења?

И ако изгледа на први поглед да се на основу цитираног чл. 3. пом. зак. могу огласити за неважеће и ништавне уговори осигурања у случају о коме је реч, ипак се такво решење постављеног питања не може допустити.

Видели смо у почетку ове студије који су битни елементи уговора осигурања. Ти су елементи: 1. пристанак странака, 2. ствар, предмет уговора, 3. ризици, 4. цена, 5. интерес од стране осигураног за одржање ствари која је предмет осигурања и 6. допуштен узрок. Од ових шест елемената три су битна за егзистенцију сваког уговора а то су: 1. пристанак, 2. предмет, 3. допуштен узрок.

Сваки уговор осигурања био би ништаван ако би му оскудевала једна од поменутих битних погодаба за његову егзистенцију.

Писмено се по науци не сматра као неопходно нужан елемент за формацију уговора осигурања.

Уговор о осигурању је консесуалан уговор и ако странке *ма да нису констатовале једним писменом сагласност воља која постоји између њих, изврше своје погодбе, њихови су акти пуноважни.* Писмено се тражи као доказ за егзистенцију уговора, кад један од уговорача исту оспори, ну, кад постоји сагласност воља између странака о свему ономе што је суштина погодбе уговор *важи* и ако нема писмена. Манифестација овог пристанка кад исти постоји не подлежи специјалним и строгим правилима; писмено није неопходно нужно, осим нарочите стипулације у овом погледу. Довољно је, за важност уговора да су намере уговорача биле јасно изражене; мало је стало за начином изражавања.

У постављеном питању, код полице осигурања која је написана на страном језику, постоји битан услов за важност уговора осигурања: пристанак странака на његово закључење; јер постоји потпис уговорача на полици, који чини погодбу обавезном и дефинитивном. Осим тога полица по форми садрже све енунцијације које се траже. Формирана је дакле правна веза. Али како по науци пристанак странака као битан услов сваког уговора, треба да буде потпуно слободан од од сваког долуса и да не резултује из заблуде, и како сагласност воља треба да постоји о свему што је суштина погодбе, то је уговорач који хоће да огласи за неважећу полицу на страном језику, дужан да докаже: да *његов пристанак на закључење уговора произлази из заблуде, да има долуса од стране друштва према њему услед његовог незнања страног језика на коме је полица редигована и њене садржине.* Ако би то доказао онда би таквом уговору оскудевао поменути битни елемент за његову важност: пристанак странака т.ј. сагласност воља о свему што је супстанција погодбе и *такав уговор за уста не би имао важности.* Уплаћене премије у овоме случају нулитета уговора осигурања друштво би морало вратити осигураном (уговорачу), јер је принцип да се на рачун заблуде једног други не може користити.

Шта је хтео законодавац наређењем у чл. 3. закона о осигурав. друштвима: *„сва преписка и уговори које друштво закључује са обезбеђеним лицима мора бити вођена на српском језику“?*

Цитираним наређењем, по нашем мишљењу, законодавац је хтео само да предупреди спорове, који би се могли породити између наших уговорача и страних друштава, из ових уговора који се код нас закључују, због незнања садржине полице на страном језику, но, *не и да огласи за неважеће у опште такве уговоре чија је полица на страном језику.* Иначе би се могло узети да је законодавац овом одредбом огласио за неважеће и оне уговоре осигурања, чије су полице на страном језику, *ну чије погодбе странке потпуно признају и које су у свему извршле.* Њихови су акти у овоме случају пуноважни и никакав мотив јавног интереса не би могао налагати законодавцу да их ништи.

Полица дакле осигурања, по нашем мишљењу, у нас важи и ако је написана на страном, а не на српском језику, осим случаја да наш уговорач који је код нас закључио уговор осигурања са страним друштвом докаже: да је његов пристанак произашао из заблуде услед незнања страног језика и садржине полице на страном језику; да је било дакле долуса од стране друштва према њему, у коме случају таква полица неће важити.

За овакво решење постављеног питања војују још и ови разлози:

Закон о осигуравајућим друштвима није закон који нормира уговоре осигурања, нити је то била намера законодавчева да учини овим законом. Овај закон јавног поретка, нормира само акцију осигуравајућих друштава у нас и прописује услове и дужности које су ова друштва дужна да испуњавају па да могу радити у Србији. То се јасно види из свих његових одредаба. Он не садржи никакве одредбе *права* уговора осигурања; већ једино по праву надзора које има држава над осигуравајућим друштвима, у јавном интересу, прописује поменуте услове и дужности овим друштвима, *под санкцијом забране радње*, за њихово неиспуњавање. Једна од тих дужности које овај закон налаже друштвима јесте и она која је прописана у чл. 3. да: „сва преписка и уговори које друштво закључује са обезбеђеним лицима мора бити вођена на српском језику“, и *санкција овога наређења*, због неиспуњавања ове дужности, *није нулитет уговора осигурања већ забрана радње друштву* о којој говори чл. 10. пом. закона. По овоме чл. 10.: „министар народне привреде има право

забрани радињу таког друштва“, „на случај да се друштво не управља по овом закону, а положена кауција задржава се до пречишћења рачуна са осигураним лицима“. Ту лежи т. ј. у цитираном чл. 10. санкција прописа чл. 3. о вођењу преписке и уговора на српском језику, и њу треба у истом тражити, а никако у нулитету уговора странака. Противно узимање довело би до закључка: да је законодавац овим прописом члана 3. хтео да казни наше уговораче нулитетом уговора, кад исти буде тражило само друштво у своје интересу, и ако је оно само неиспуњавањем своје дужности по чл. 3. узрок истом!

Свакојачко, оскудица једне специјалне уредбе о уговору осигурања, коју смо више пута нагласили у овој расправи, а којом би поред осталих било јасно регулисано и ово питање, узрок је свој тешкоћи у његовом решењу.

Г Л А В А VI

Обавезе осигураног.

Оне постају са уговором, за време његовог трајања и кад се догоди несрећа.

I. — Обавезе које постају при постанку уговора.

У моменту кад странке уговарају, осигурани је дужан да да осигурачу потпуне и истините изјаве о свему ономе што интересује осигурача, т. ј. о природи и величини ризика. Он је дужан такође да покаже своје својство. Ова обавеза спада у прве, пошто ризици варирају често са личношћу осигураног.

Није довољно, да се може, помоћу обавештења која је осигурани дао, утврдити лако идентитет предмета које он даје осигурати. Циљ је ових обавештења баш да упознаду осигурача у моменту кад се обвезује о потпуном домашају обавезе коју уговара. Прећуткивање и пропуштање тумаче се на штету осигураног.

Притајивање претпоставља добровољан акт. Претварање и несавесност осигураног показују да он нема интереса за одржање ствари која је предмет осигурања; право је бити одвећ строг према њему и уништити уговор у корист осигурача. Ова је солуција очевидна за случај кад никакав агенат друштва није ишао да прегледа ствари које су дате да се осигурају.

Хоћемо ли исто решити кад је онај који уговара у име друштва видео предмете? Тада имамо две кривице: кривицу агента који није могао да открије превару осигураног, — и кривицу овога последњег који није испунио обавезу чије му границе показују статуту друштва. У овој алтернативи не би било право учинити одговорним друштво за невештину његовог пуномоћника, пошто је често и самим прегледом предмета немогуће открити егзистенцију извесних факата, које је прикрио осигурани.

У материји морских осигурања француски тргов. законик у чл. 348. прописује: да свако прећуткивање, свака лажна изјава од стране осигураног, која може да умањи мишљење о ризику или да му промени предмет, ништи осигурање, баш и онда кад је овај кривични акт остао без утицаја на штету или пропаст осигураног предмета.

Ова се одредба потпуно слаже са природом и духом погодаба осигурања. Ризик је битан елемент, разлог који опредељује уговор; он треба да буде познат потпуно ономе који га узима на се.

Судовима припада да оцене да ли има или нема прикривања. Да се констатује овај факт, довољно је испитати да ли је какав детаљ који је осигурани прикрио, такве природе да модификује (мења) шансе несреће.

Превара се не претпоставља. Осигурач који би хтео да уништи уговор тврдећи да је осигурани свесно преувеличао вредност осигураног предмета, треба да докаже не само да овај предмет нема декларирану вредност, него још и то да је осигурани знао овај факт у моменту осигурања. Осигурач има право тада на уплаћене суме и осигурани не може тражити у случају несреће никакву накнаду.

Више аутора подржавају мишљење да је несавесност осигураног без важности, да једно просто пропуштање треба асимилovati његовом долусу. Ово нам мишљење изгледа противно правичности.

Ми држимо да треба правити разлику између прећуткивања или притајивања, које је учинио несавестан осигурани, од нехотичног пропуштања које учини савестан осигурани. У првом случају не би се могло пребацити да смо и сувише наклоњени осигурачу; у другој хипотези, савесност осигураног заслужује заштиту, и уговор ће се огласити за ништаван.

125-772/33
44

само ако се пропуштање односило на какву битну околност. Судовима припада да оцене његову тежину.

Каже се: осигурани је дужан да да тачне и потпуне изјаве; његово је да добро познаје ствар коју даје за осигурање, читање статута, обавештава га о његовим дужностима. То је истина у принципу; али не заборавимо да је уговор осигурања савестан уговор, т. ј. којим владају правила правде. Осим тога, најмање две трећине осигураних неписмени су, неспособни да схвате тачан и прави смисао прописа, које садрже статуте. Кад уговарају савесно, а међу тим су њихове изјаве непотпуне, друштво треба да се рачуна са својим агентом. Он је дужан да их упозна са свим оним о чему друштва треба да буду обавештени. У овом случају кривица пуномоћника друштва није у стицају са кривицом несавесног уговорача; друштво је требало да изабере пуномоћника који је способан да изврши свој мандат. Радити друкчије, значи отворити широко поље преварама осигурача, који би најчешће успели да не плате никакву накнаду у случају несреће.

Нехотично пропуштање од стране осигураног ипак повлачи нулитет уговора кад се односи на један од битних елемената. Онда заиста, не може имати сагласности воља између странака, јер је један од главних факата, на које се ова сагласност требала да односи остао непознат. Ако је било просто заблуде која се односи на цену ствари, уговор остаје у сили до вредности осигураних предмета.

Осигурани је дужан такође у моменту уговора, да уплати целу или део премија, по одредбама уговора. Узајамна друштва траже по некад од својих чланова да плате у време њиховог пристанка на статуте, једну извесну суму на рачун улога, коју савет администрације одређује на крају сваке године, по броју и важности несрећа.

II. — Обавезе осигураног за време трајања осигурања.

Три су на броју обавезе осигураног за време трајања уговора он је обавезан: 1. да плати премије или годишње уделе који за осигурача чине еквивалент за ризике за које се обвезао, 2. да извести друштво о свакој промени која се догодила у ризицима, и 3. да се стара о одржању осигураних ствари.

Прва је обавеза сваког осигураног да плати у епоси која је утврђена у уговору, премију или обећани улог. Разни чланови једног узајамног друштва нису солидарни један с другим.

Изостанак плаћања цене осигурања не производи пуноправно раскид уговора. Осигурач може свима легалним путевима да тражи покриће сума које му се дугују; али ако осигурани плати свој дуг пре него што се догоди несрећа, моћи ће пуноважно тражити уговорену накнаду. Ипак погодбе уговора чине закон за странке; ако су дакле уговорачи уговорили да неплаћање премија или улога, у извесном року повлачи раскид уговора по истеку овога рока, ова ће стипулација, која је са свим допуштена производити своје дејство, под једним самим условом за осигурача а то је: да извести осигураног о суми дуга и да га позове да исти плати.

Странке у опште уговарају да се цена осигурања има да плати у домицилу агента друштва који је најближи месту где је уговор закључен. Ако о томе није ништа уговорено, плаћање ће требати да се изврши у домицилу осигураног.

Ако уговор падне пре истека рока кога су странке утврдиле, друштво није увек обавезно да врати суме које је примило. Ако уговор нема који од битних услова за његову егзистенцију, у ствари није било уговора; цена осигурања мораће се вратити. Ако уништење уговора произлази услед кривице осигураног, друштво задржава суме које је примило и може по некад тражити интерес. Најзад, ако уништај уговора произлази из једног изненадног случаја, друштво има право на премије и истекле улоге.

Друга је обавеза осигураног за време трајања уговора да извести осигурача о свима променама које могу да измене ризик.

Увећање ризика зове се свака промена у ризику такве природе која може да увећа шансе несреће; тако уношење какве парне машине у осигуране зграде за мливо жита, конституише увећање ризика.

Осигурани који после уговора, није јавио осигурачу за увећање ризика, губи своје право на накнаду у случају несреће.

Уговор осигурања је синалгматичан; ако обе странке хоће да се он одржи, оне треба једна и друга да изврше своје узајамне обавезе. У моменту кад се уговор ствара, осигурани је дужан да упозна свог осигурача са природом и целим просторством ризика. Овај је последњи пристао да се обвезе под околностима које су се тада показивале; осигурач

гурани нема право да их мења. Ако се појави увећање ризика, положај странака не остаје више исти; осигурач не би могао бити приморан да остане обавезан по условима уговора.

Савесност код осигураног који није учинио изјаву о увећању ризика тешко је допустити, пошто сви статuti наређују осигуранима под казном губитка њиховог права на накнаду, да јаве све промене, које се догоде у ризику.

Разне тарифе које друштва постављају и подела предмета коју праве у извесан број категорија, допуштају судијама да оцене кад постоји увећање ризика.

Закупац чији је закупни ризик био покривен, обавезан је да учини исте декларације своје осигурачу сваки пут кад се појави увећање ризика у зградама које држи под закуп. Често је немогуће знати почетак ватре, и иста одговорност лежи на свима закупцима.

Grün и *Joliat* јасно се изражавају о овој обавези осигураног: „Као што осигурани не треба, закључујући полицу „да прећути ништа од онога што би могло дати осигурачу „тачну идеју о ризицима, исто тако он треба за време травања осигурања, да јави за све промене које се догоде. Осигурач узима на се гаранцију за *изненадни случај који је спецификован уговором*; ако се измени природа ризика, обавеза није више иста; несрећан случај изложио би осигурача „другој одговорности а не оној за коју је пристао да се обавезе. Ако га осигурани, који је остао у посесији ствари, не би известио, он би имао право да се позива на заблуду „у којој је био због овог ћутања; могао би да тражи раскид „уговора“.

Трећа је обавеза осигураног да се стара о одржању осигураних предмета. Али у коликом је степену бриге обавезан? Је ли дужан да се брине као домаћин? Ми то не држимо. Ако би се осигурани сматрао тако строго обавезан, гаранција коју имају циљ осигурања да даду била би најчешће илузорна. Дobar домаћин изгледа да је неспособан за кривицу, која би била баш и незнатна; међу тим код пожара постоји готово увек бар лака кривица. Доказали смо напред да је осигурани, у моменту кад је уговарао, хтео да се обезбеди противу последица његове несмотрености, или несмотрености лица за која одговара или за која се сматра да води надзор над њима. Видели смо даље, да га треба окри-

вити само за његову тешку погрешку, који граничи са долусом; његова обавеза да се стара о одржању ствари није дакле строга.

Само дакле осигурани, који је превеликом несмотреношћу која показује од њега изванредно небрежење, компромитовао сигурност ствари које су дате за осигурање, заслужује губитак свога права на накнаду. Оцена факата који му се приписују остављена је мудрости судова. У ствари, осигурачи обично мало траже: они се боје с разлогом да не заплаше осигурани и не нашкоде напретку друштава за осигурање.

III. — Обавезе осигураног у случају несреће.

Прва дужност осигураног који је жртва какве несреће јесте да извести друштво о акцидану који се догодио. Ако полице не утврђују никакав рок за ову изјаву, осигурани може је учинити и захтевати обећану накнаду, у колико није наступила застарелост у корист осигурача, т. ј. за време тридесет година (франц. грађ. зак.). Друштва уговарају у опште да је осигурани дужан под казном губитка, да подигне своју тужбу у року од шест месеци или једне године.

Кад је рок строго одређен у уговору, осигурани који га пусти да протекне, а не извести друштво, губи свако право на накнаду, сем ако није био спречен изненадним случајем или вишом силом (*force majeure*).

Ако статuti наређују само да се декларација или извешће учини одмах, овај услов не треба тумачити одвише строго; судови ће имати да оцене вредност извињења које покаже осигурани.

Осигурани показује друштву епоху несреће, њено трајање, њене узроке који се претпостављају и приближну штету.

Пошто је испунио овај први услов, осигурани који хоће да прими уговорену накнаду дужан је да докаже штету која произлази за њега од несретног случаја.

Кад се тиче непокретности, факт о њеној егзистенцији очевидан је; констатација несреће не показује у опште велике тешкоће. У осталом, ретко се догађа да све исправе које допуштају да се утврди њена вредност пропадну у истој несрећи. Осигурачи могу да траже вештачење чије ће трошкове да поднесе по пола. Од малог је значаја је ли прво

вештачење било у моменту осигурања; стање непокретности могло је да претрпи промене за време трајања уговора, и осигурачи дугују једино вредност пропале ствари у моменту несреће.

Ситуација се потпуно мења кад је питање о оцени вредности какве покретности. Све је нестало: осигурач се силом ослања на тврђења осигураног, контролисана јавним ноторитетом и декларацијама у уговору. У томе случају једна процена која је била на дан осигурања драгоцену је. Она ће најчешће донети правичан резултат.

Кад се пропале стваре састоје у роби, оне су биле осигуране са или без означавања. У првој хипотези, осигурани треба да утврди да су се означени предмети налазили на месту несреће у моменту кад се догодила. Ако је осигурање било потписано без означања гарантованих предмета, осигурани ће доказати само да су његови магацини садржавали такву и толику вредност робе, кад се акцидан догодио. Ако су пропале књиге, фактуре и кореспонденције, осигурач је приморан да допусти тврђења осигураног, имајући право да контролише свима средствима њихову истинитост. Најзад, осигураном може бити допуштена заклетва.

Кад се породи спор о неком од факата, које смо испитали, судови су дужни у принципу да се покажу наклоњенији осигурачу, због неповољног положаја у коме се налази према осигураноме.

Није довољно за онога који хоће да прими накнаду да докаже да му је причињена штета; осим тога он мора да утврди да у тренутку његових захтева он непрестано има интерес и својство који му допушта да потпише пуноважно осигурање, са легитимном надом да се њиме користи. Један сопственик осигура своју ствар и прода је после уговора. У моменту осигурања, он је имао извесно интерес и својство да уговара са друштвом; али ако се догоди изненадан случај после продаје, стари сопственик тражиће узалуд уговорену накнаду, баш и тада кад је продужио да уплаћује обећане суме, пошто је он у часу несреће био без интереса и својства које се односи на осигурани предмет.

Последња је обавеза осигураног: да ради на спасавању предмета које је дао осигурати. Он је дужан да је испуни у толико радије што трошкове око спасавања подноси осигурач, баш кад прелазе вредност спасених предмета. Неизвр-

шеће ове обавезе не би повлачило за осигураног губитак његовог права на накнаду, али би био дупло кажњен због свог небрежења. Друштво би могло да му тражи штету која би редуцирала цифру осигурања; осим тога би био кажњен по кривичном законнику (чл. 475. бр. 12. code pénal).¹

ГЛАВА VII

Обавезе осигурача.

Осигурач има у ствари само једну обавезу, она је такође условна: у случају несреће он накнађује осигураноме штету коју је претрпео.

Друштва сnose штету која је непосредна последица несреће. Тако у хипотези пожара, она одговарају за квар који је причињен стварима или роби услед њиховог наглог премештања, дима, воде која је употребљена за гашење ватре, или радова који су извршени у циљу да спрече напредовање пожара. Она плаћају такође трошкове око спасавања. Она су одговорна и за штету, која је причињена кишом или ветром осигураним предметима који се нису могли склонити.

Друштва за осигурање не накнађавају посредну штету, т. ј. ону штету која је могућа али није непосредна последица несреће, као што је: изгубљени закуп за време реконструкције непокретности, редукцију закупа ако је било делимичног разрушења, обуставу радова кад се тиче какве фабрике. Једна специјална погодба била би потребна за ове последње ризике.

Многа друштва гарантују само девет десетина од целокупне вредности; сва одбијају од осигурања цену земљишта. Уговарач може осигурати код другог друштва оно што остаје непокривено, под условом да је овај акт познат првим осигурачима. Ако су предмети који су дати за осигурање велике вредности и налазе се изложени многобројним ризицима, друштва за осигурање одбијају да уговарају њихову гаранتيју, или бар им допуштају само делимично осигурање.

Статути друштва утврђују једну суму, преко које се не може више дати осигурати за исти ризик.

¹ Члан 475. кр. зак.: „казниће се новчаном казном од шест до десет динара закључно: 2. Они који би могли, но одбију или пренебрегну да врше радове, услугу или укажу помоћ која им се тражи у приликама несрећних случајева, метежа, бродолома, поплаве, пожара или других несрећа“.

Осим ових изузетака и ограничења који се могу навести у корист осигурача, овај је дужан да плати штету коју је претрпео осигурани до суме која је изражена у уговору.

Како да се сазна стварна штета? Пошто осигурање не треба никад да постане за онога који га потпише, прилика за добит, друштво ће платити само продајну цену осигураних предмета у часу несреће. Оно је везано у ову границу. Ако дакле странке нису одредиле у напред суму до које ће осигурач накнадити осигураног, он ће дуговати целу вредност ствари баш кад би случајне околности увећале њену вредност. Ако је цифра осигурања била утврђена, као што се догађа у опште, осигурани не може ништа захтевати преко уговорене суме.

Процена која је учињена у моменту уговора не везује осигурача. Ако се уговарало са једним друштвом на премију, прва процена може служити за регулисање плаћања премије, али је она у суштини провизорна. Кад се догоди несрећа, осигурач је може модификовати, кад она не одговара истини или је претерана. Кад би било другчије друштва би била остављена вољи осигураних.

Пошто осигурани има сва средства да зна шта вреде предмети које осигурава, то се сматра да процена коју је он учинио, њега обвезује.

Накнада се израчунава по двојакој основи: цени гарантованих ствари и осигураној суми. Уговор може да интервенише без процене предмета и без утврђења једне суме; у овоме случају осигурач се сматра обавезан за целу вредност пропалих ствари, онакву какву буде утврдила доцнија процена. Ако је била процена предмета без означања накнаде, осигурач ће бити обавезан до суме процене с правом на редуцију у случају претераности процене. Најпоследње, странке имају право да одреде једну суму и то оне чине најчешће. Осигурани може тада да захтева само утврђену накнаду. Друштво ће је платити сву потпуно, ако она не прелази продајну вредност ствари у моменту несреће. Ако је сума коју су означили уговорачи равна цени осигураних ствари, осигурач ће је платити целу ако има апсолутне штете. Ако је ствар пропала само за половину вредности, он ће морати платити само половину накнаде. Ако она прелази вредност осигураних објеката, редуцира се. На против, ако је мања,

сматраће се да је осигурани хтео да остане свој сопствени осигурач за остатак. У овој последњој хипотези ако има делимичног упропашћења, штета се дели на обе стране сразмерно: ако је осигурани остао свој сопствени осигурач за једну трећину, само две трећине штете паће на терет друштва. Шанс несреће који лежи у исти мах на осигураном делу и на ономе који то није, зове се ризик који плива.

Кад осигурач, у ћутању уговора, хоће да истакне сразмерно правило, он је обавезан да докаже разлику, која постоји по његовом тврђењу између процене и праве вредности осигураних предмета.

Странке имају пуно право да модификују ове резултате. Њима је слободно да огласе друштво одговорно за све делимичне штете до исплате утврђене суме. Ова се стипулација баш претпоставља код реосигурања, осигурања закупног ризика или накнаде суседу.

Трошкови око спасавања које друштво подноси обухватају све трошкове који су учињени око одношења ствари или робе, извршења радова у циљу угушења ватре, награду оних који су дошли да је гасе и т. д. Осигурани је дужан да прибави у колико је могуће, квите које констатују плаћање сума чију наплату тражи. У недостатку писмена допуштен је доказ са сведоцима и заклетва.

У моменту кад се догоди несрећа, једно вештачење потребно је сваки пут кад се странке не споразумеју на леп начин да регулишу накнаду. Од мале је вредности да ли је била учињена процена у моменту осигурања, пошто она не везује друштво. Трошкове око вештачења носе обе стране заједнички, осим противне стипулације, ниједан од уговорача не може се противити томе што је оно било.

Експерти одређују вредност објеката који нису пропали и упоређују је са целокупном вредношћу ствари које су осигурани да би регулисали накнаду. Егзистенција објеката за које се тврди, да су упропашћени у моменту несреће, може се доказивати свима средствима као и њихова продајна цена.

Вештаци траже од осигураног да поднесе све исправе које има а које су такве природе да могу олакшати њихове операције. Ако он одбије да их поднесе, друштво му неће дуговати никакву накнаду за све вредности чију пропад не буде јасно утврдио.

Ако се странке не споразумеју за избор вештака, она која уграби пре, саопштава другој избор који је она учинила, позивљући је да наименује једног вештака. Ако овај позив остане бескористан, онај од уговарача који га је упутио позива другог пред грађански суд изабраног домицила. У недостатку избора домицила, поступа се по правилу *actor sequitur forum rei*.

Осигурач у место да плати накнаду осигураноме може васпоставити ствари у природи. Тада он сам управља реконструкцијом. Он је дужан да испуни без одлагања своју обавезу под казном да одговара за накнаду штете.

Пошто повериоци осигураног имају само права свог дужника на осигураној ствари, узалуд ће се противити реконструкцији у природи.

Власник голе својине има право да формира протест о овој ствари кад осигурање произлази из плодуживања. Он има право да опет отпочне слободно располагање са стварима на којима постоји плодуживање чим се појави један факт који гаси ово право.

Није битно да осигурани прими накнаду у новцу; међу тим она му се увек плаћа у готову или у вредностима које је лако реализовати.

Плаћање се накнаде задржава кад повериоци осигураног формирају протест код осигурача. Овај последњи, после забране, сматра се да је ослобођен чим положи депозитној каси по формалностима које је закон прописао, суму чији је дужник.

После несреће, осигурани може очевидно да уступи своје право на накнаду. Он има баш право, у моменту уговора да учини цесију свог евентуалног права. Слична цесија произвешће своје дејство у корист једнога од поверилаца осигураног, са искључењем другог, само ако је била саопштена дужнику (осигурачу) или ако је он за исту сазнао једним аутентичним актом.¹

Осигурач може да одбије од суме накнаде вредност спасених ствари; њему је слободно, ако то претпостави, да плати штету и да узме ове ствари. Ако се реши на ово последње он постаје одмах сопственик спасених ствари и располаже

¹ § 869 нашег грађ. зак.

с њима по својој вољи. Овде постоји за осигурача овлашћење а не обавеза.

Нема никакав строг рок за плаћање накнаде.

Друштва на премију имају увек капитале на расположењу да изврше плаћања штете чим се затраже, т. ј. чим буде процењена пријатељским споразумом странака или вештачењем и чим управни одбор нареди истрагу. Често она баш издају аконто одмах пошто се догоди несрећа.

Плаћање накнаде ослобођава осигурача који је исто извршио без преваре и лукавства, само ако квита произлази од лица које има право и својство да прими. Кад је штета била тотална он се ослобођава потпуно. Ако је било само делимичне пропасти и кад се догоди друга несрећа пре истека осигурања, друштво дугује вишак осигуране суме од прорачунате накнаде, која је плаћена за делимичну штету.

Плаћање које изврши осигурач може имати, осим тога, за дејство уступање осигурачу права и тужби осигураног. Реч је о *уговорној суброгацији (замени)*.

Париски је суд судио да друштво не може ни у ком случају да ради директно против виновника несреће, него тек пошто је платило осигураноме уговорену накнаду и по уговору примило на се његова права т. ј. заменило га. Друштва за осигурање сваки пут се брину да себи резервишу замену пошто исплате осигураног.

Правна важност погодаба о суброгацији (замени) произлази из законских одредаба¹ по којима поверилац који прими своју наплату од трећег лица има право да ово треће лице уведе у своја права и тужбе против дужника. Но, суброгација треба да буде: 1. изречна; 2. учињена у исто време кад и плаћање, т. ј. не може бити доцнија од плаћања, јер кад се дужник налази слободан, поверилац не би могао да уступи права која више нема ни он сам.

Бенефиција претпоставке преваре, коју закон даје сопственику против закупца у случају пожара, а нарочито право накнаде које може имати купац може се пренети осигурачу.

Париски Касациони Суд решава: да је странкама слободно да уговарају, у моменту уговора, да ће на осигурача прећи сва права, накнаде и тужбе које могу припасти осигурачу.

¹ У нас § 892 гр. зак.; члан 1250. фран. грађ. зак.

гураном у случају пожара, против суседа, закупаца и одговорних лица ма које врсте. За ово није потребна никаква засебна цесија. Сличну стипулацију, у пркос евентуалног и алеаторног карактера права и тужби која су цедерина, треба сматрати као допуштenu цесију којом осигурач треба да се користи. Не би је могли одбити применом правила која се односе на уступање.

Замена (суброгација) даје осигурачу само право да накнади оно што је издао.

Кад осигурање какве непокретности произлази од хипотекованог повериоца, осигурач се може позивати на уговорено уступање да би имао право гонити дужника сопственика изгореле непокретности, само ако му је поверилац цедирао своја права и тужбе.

Претпоставимо да једну непокретност коју је њен власник дао да се осигура држе под закуп више лица, солидарност постоји између свих закупаца од којих само један седи у кући. Букне пожар: осигурач измири сопственика и хоће, на основу суброгације да ради против свих закупаца. Ови се последњи бране да је одговоран само онај који је становао у кући у време несреће. Осигурач ће имати право, да гони све пошто клауза солидарности везује све закупце без разлике. Морамо их сматрати да конституишу према сопственику само једно и исто лице.

Осигурач који је ступио у права сопственика може имати право рекурса према архитектама и предузимачима у случајевима у којима их закон чини одговорним.

Суброгација не може да шкоди осигураноме који је на исту пристао; ако накнада коју је друштво платило није довољна да га намири, он ће моћи гонити трећега против кога је стечена суброгација и имаће прече право од осигурача који га је заменио.

Осигурач који је платио накнаду може је понова платити ако онај који је примио накнаду није био његов поверилац.

Друштво које је тужио осигурани може му истаћи на супрот све приговоре која произлазе због недостатка једнога од услова који су нужни за важност уговора, неизвршења обавеза од стране осигураног за које се обвезао, неуредности или неоправданости тражења.

О уништају, раскиду и гашењу уговора земаљског осигурања.

Сваки је уговор земаљског осигурања ништаван ако би му оскудевао један од битних услова за његову егзистенцију, т. ј. ако странке у време погодбе нису имале способност да уговарају; ако није егзистирао никакав ризик; ако је најпосле сагласност воља између уговорача резултована из заблуде, насиља или долуса.

Неспособан осигурани може једини да се користи својом неспособношћу да тражи раскид уговора.

Оскудева ли ризик, или је осигураноме непознат ризик предмет погодбе: ако су обе странке знале за овај факат, посао је потпуно ништаван. Ако се осигурач преварио, осигурани ће бити одговоран за накнаду штете. Она странка која оптужује другу за несавесност дужна је да докаже факт који тврди.

Лажне изјаве осигураног које могу да упливишу на мишљење о ризику, дају осигурачу право да захтева уништај уговора; на пример: за зграде је изјавио да су покривене црепом док је њихов кров од дрвета.

Кад се осигурање односи на разне предмете, лажна декларација која се односи на један од њих повлачи само делимично уништење уговора.

Кад се догоди предвиђена несрећа и кад има тоталне пропасти ствари, плаћање уговорене накнаде повлачи гашење уговора. Ако има само делимичне пропасти предмета, осигурање се мора у принципу огласити да важи о ономе што није пропало. Међутим друштва у опште резервишу себи право да раскину у сличном случају уговор, пошто се плати штета.

Недостатак својства код осигураног за пуноважно уговарање даје право по некад на тужбу против осигурача трећем лицу чија су права била игнорисана при закључењу уговора. Муж на пример, могао би уништити осигурање које је закључила његова жена за заједничка добра без његовог одобрења.

Осигурање које је пуноважно по своме постанку, може се поништити на основу једне доцније клаузе уговора. Оно се сматра да подлежи прећутном раскидном услову за случај неизвршења.

Ако нема изричне стипулације о овој ствари, не извршење услова не повлачи *ipso jure* раскид уговора; она странка која га тражи треба да се изјасни.

Друштва на премију декларирају у опште да цена осигурања мора да се плати за првих петнајест дана године или сваке године за коју треба да траје осигурање, а ово под казном губитка сваког права на накнаду, и да опомена за плаћање није потребна. У недостатку ове клаузе, осигурач пре него што би могао огласити раскид уговора због неплаћања премија морао би опоменути дужника (осигураног) да плати.

Све док се несрећа не догоди, друштва резервишу избор или да одрже уговор у сили и траже његово извршење и осуду осигураног да плати протеклу премију, или да раскину полицу простом нотификацијом.

Код узајамних удружења пошто се закључи рачун о разрезу на чланове друштва, према броју и важности несрећних случајева, директ р о томе извештава чланове удружења. Ако после друге опомене и за идућих петнајест дана разрезани улог не буде плаћен друштво гони оне који су одоцнили законим путем.

Ако су модификовани ризици за време осигурања, осигурач може да тражи раскид уговора. *Pardessus* се изражава овако о овоме питању: „осигурани или онај који се користи осигурањем не треба да проузрокује директно или индиректно никакву промену у декларираним шансима или оним за које се природно морало држати у време уговора. Тако, осигуране покретности не могу се преместити из места где су биле или у коме су требале да буду по погодби, нити да буду експедоване другим путем, осим онако како је било означено, ако је уговор декларирао да се могу пренашати. Ако на ове промене приморава виша сила (*force majeure*), треба одмах известити о томе осигурача“.

Кад је осигурање за једну одређену суму о извесно количини робе или покретности која је узета *in genere*, да ли промене (варијације) које се могу догодити у материји ризика треба сматрати као отежање. Већина аутора одговара негативно. Ако се умањила ствар, друштва се мало тиче колико је остало за уравнивање са осигураном сумом. Напротив, ако се ствар увећала, ризик у ствари узима извесно проширење,

али се ово проширење сматра као компензирано увећањем шанса спасавања. Шта више одговорност осигураног распростире се на све што дода преко осигуране суме и по том појачава интерес који он има за одржање осигурани предмета.

Ако је осигурање у место да буде потписано *in genere*, било начињено са детаљисаним означањем гарантованих предмета и утврђењем њиховог броја, овај поступак показује намеру код уговарача да је забрањено увећавање.

Да ли треба сматрати промену у личности сопственика као узрок раскида? У принципу, по доктрини и правознанству, осигурање прелази на гупца. *Pardessus* изражава се овако: „промена у личности сопственика осигуране ствари није дерогација погодбе, осим ако ово лице није само било прилика за ризик“. Ипак осигурачи траже да им се ова промена достави. Они резервишу себи право избора између одржања или раскида уговора. Ако изаберу раскид премије или улози који су протекли њима припадају.

Ако осигурани изгуби својство у коме је фигурирао у време уговора, осигурање се сматра као раскинуто. Тако, закупац који је постао сопственик куће у којој је становао, не може тражити у својству сопственика корист од осигурања које је потписао као закупац.

Треба брижљиво двојити пренос својства осигураног и права као и обвезе које оно производи, од сваке цесије права примања накнаде. Један осигурани дужник може да уступи своје повериоцу, било у конститутивном акту тражбине, било у доцнијем акту, његово евентуално право на накнаду. Пренос се саопштава друштву са позивом да накнаду плати само цесионару. Ту нема ништа незаконог или противног принципима уговора о осигурању. Осигурани остаје лично обвезан, цесионар стиче једино евентуално право да прими накнаду у случају несреће. Било да се овај пренос врши пре или после догађаја изненадних случајева, он има за резултат, кад су странке радиле савесно, што даје цесионеру искључиво право на суму накнаде, за онолико колико износи уступљена сума.

„Ако осигурач падне под стечај док ризик још траје, осигурани може тражити јемство или раскид уговора“. (Члан 346. франц. трг. зак.). Ово се правило распростире на земаљска осигурања на премију; оно је последица општег принципа,

по коме једна странка треба да добије ослобођење своје обавезе, кад друга странка престане моћи због своје инсолвентности да испуњава своје обавезе.

Надзор који влада врши над редакцијом статута анонимних друштава за осигурање пружа осигуранима довољне гаранције. Њихови статuti приморавају ова друштва да престану са сваком операцијом чим капитал друштвени буде редуциран на одређени минимум. Фондови који остају служе за покриће ризика осигурања која егзистују.

Кад се појави несрећа у моменту банкротства осигурача, осигурани у своме својству нема никакво засебно право од права свих поверилаца.

Кад осигурани падне под стечај, осигурач има право да тражи раскид уговора или јемство које гарантује за време док траје полица, плаћање премија или улога. У овој хипотези као и у хипотези банкротства осигурача, раскид се може добити само ако банкрот не буде дао тражено јемство.

Кад се изрекне раскид уговора осигурања, он има дејство само за будуће. То је изузетак од принципа ретроактивног дејства резолутивног услова, изузетак који резултује из природе ове погодбе. Друштва не враћају суме које су плаћене, јер су била изложена ризицима до момента раскида.

Осигурање се природно гаси истеком времена, за које је било потписано.

Узајамна друштва усвајају у опште принцип прећутног обновљења уговора. По њиховим статутима, осигурани је дужан да се изјасни три месеца пре доласка утврђеног рока у уговору хоће ли да остане члан друштва или жели да престане то бити. Ако ћути, сматра се да има намеру да остане у друштву. Он продужава да буде члан друштва за оно време за које је био по првој обвези. Ако изјави да хоће још да остане у друштву, сви услови осигурања треба да буду испуњени пре него што приспе рок одређен у првом уговору. Одбије ли и даље назив члана друштва, његова непокретност, по истеку осигурања, сматра се да је ослобођена сваког друштвеног терета и престаје да се користи сваком бенефицијом гаранције.

Изјаве се саопштавају у главном седишту друштва, т. ј. у резиденцији директора.

Код друштава на премију, прећутно обнављање уговора мало је уобичајено. Ипак га друштва освештавају у њиховим полицама.

ГЛАВА IX

Надлежност, поступак и застарелост.

Тужбе које осигурани подиже против осигурача, или овај против осигураног предају се обичним судовима по правилима о судској надлежности, *изузимајући ако је у уговору изражено да су странке пристале на избори суд.*

Кад има ова клауза па једна од странака ипак позове другу пред грађански суд, тужени који хоће да упути ствар пред избори суд, тражи то пре сваке друге ексцепције (приговора). Ово упућење ствари пред избори суд може се тражити у сваком стању парнице ако би суд био ненадлежан *rationae materiae*.

Избори суд суди само о извршењу уговора; он није способан да решава о свему ономе што се односи на његову правну важност. Избори суд који доводи своје право из самог уговора, егзистира само ако је уговор пуноважан. Пространство његове надлежности варира према изразима акта који га институише.

Главна је обавеза осигураног да плати цену осигурања. Већина друштава стипулишу у својим уговорима да ће осигурани који не буде испунио ову обавезу бити нагнан на то законим путем и платити све трошкове, баш и трошкове око такса и регистравања. Овом клаузом она одузимају тужбе за плаћање премија или улога од јурисдикције изборних судија да би је повратили редовним судовима.

За тражења регулесања накнаде после вештачења, тражења раскида осигурања због неизвршења услова надлежни су избори судови.

Ако има места вештачењу после несреће, осигурани се позива пред грађански суд да изабере вештаке.

Ако је осигурани учинио превару која конституише преступ и која је предмет истраге, изборне судије дужне су да одложе сваки рад чим им се саопшти ова истрага.

Који ће судови бити надлежни ако се појаве спорови између разних друштава? Ако се појаве између два узајамна друштва, грађански ће судови моћи једино да суде.

За друштва на премију, ово је питање контроверзно. По нашем мишљењу, надлежни су трговачки судови. Осигурање на премију трговачки је уговор по својој природи. Француски законик поименце је обухватио осигурања у трговачке послове. С друге стране, кад друштва узимљу форму друштва под заједничким именом, публикованих у трговачком суду или форму анонимних друштва подељених на акције чији имаоци примају корист, она усвајају један начин егзистенције коме закон придаје трговачки карактер и који их подвргава јурисдикцији трговачких судова.

У осталом ову доктрину санкционише обичај. Често су друштва за осигурања на премију била тужена код трговачких судова: она нису тражила, нити су њихове судије по званичној дужности одбијали предмет због ненадлежности.

Како сваки уговор има дејство само између странака, то друштво које би треће лице тужило не би могло пуноважно да му истакне клаузу о потчињењу изабраним судијама.

Што се тиче територијалне надлежности треба поступити по општем праву, *actor sequitur forum rei*. И ако је седиште друштва у месту где станује директор ипак друштва могу бити тужена у разним домицилима њихових агената.

Кад су странке усвојиле клаузу о изабраном суду, ако се појави спор између њих, треба пре свега изабрати вештаке. Ако је уговор био закључен са узајамним друштвом, мораће се у ћутању статута обратити грађанском суду, осим ако се осигурач и осигурани не споразумеју на леп начин.

У ствари, друштва регулишу увек начин избора судија. У опште, осигурани бира једног, осигурач другог, трећег бирају два прва.

Избране судије у њиховом раду поступају по формама законика о грађанском поступку. Ипак странке их могу ослободити од формалности која се односе на рокове или форму аката који претходе пресуди. Пресуда треба да буде састављена по општим правилима за све пресуде.

Лица која су способна да потпишу осигурање нису сва способна да даду пристанак на изабрани суд. За важност ове клаузе, није довољно да она имају право да врше акте администрације, треба да она имају право да могу пристати на изабрани суд, право, које нема еманциповани малолетник, тутор или обичан уговорни пуномоћник.

Jure communi трошкови око изабраног суда падају на терет оне стране која изгуби. Странке обично уговарају да их носе по пола.

По члану 432 франц. трг. зак. свака тужба која произилази из полице осигурања застарела за пет година, рачунајући од постанка уговора. Ова изузетна одредба не може се распрострети на земаљска осигурања. Она одступа за тужбе за плаћање накнаде од општег права, по коме кад једно право зависи од испуњења каквог догађаја, застарелост почиње да тече од дана кад се догађај десило. Треба дакле тражити у грађанском законнику принципе обуставе, искључења и прекида застарелости.

Странке се брину да уговоре у ћутању законодавца. Оне утврђују врло кратке рокове за тужбе, које могу да се појаве из уговора.

Ако су уговорачи заборавили да регулишу ово питање, применила би се застарелост од пет година за тужбе осигурача за наплату цене осигурања, и застарелост од тридесет година за право које има осигурани да тражи наплату делимичне или целокупне штете.

Питања о застарелости појављују се одвећ ретко у материји земаљских осигурања, странке имају узајамно и сувише интереса за извршење својих обавеза, како би оне могле бити чешће.

Напомена. Како у нас нема специјалне уредбе о уговору осигурања, а у грађанском и трговачком законнику нема никаквих прописа о питањима која се третирају у овој глави, то је врло тешко дати прецизан одговор на иста. Осигурање на премију, као што смо видели из предњих излагања у овој глави, трговачки је уговор по својој природи, и како наш закон о осигуравајућим друштвима ставља ова друштва под јурисдикцију наших судова, то је јасно да је за спорове против ових друштва надлежан трговачки суд, изузимајући друштва за узајамно осигурање за која смо видели да су то грађанска друштва и за која би били надлежни грађански судови. Ова последња т. ј. узајамна друштва, у нас су непозната. Остала питања која се тичу застарелости, поступка и која се третирају у овој глави, у колико се одредбе *општег права* не могу применити, имају се решити по принципима доктрине који су изложени у овој глави.

ДРУГИ ДЕО

Осигурања на живот.

Г Л А В А I

Порекло осигурања на живот.

У 1671. Холандезац Жан де Вит занимао се прегледањем протокола рођења и смрти разних вароши Холандије. По њима је саставио једну таблицу у којој је вероватноћа човечије егзистенције у његовој земљи и његовом веку математички процењена у сваком добу. Он је израчунао по овим подацима, садању вредност коју су требале имати доживотне ренте конституисане на особама разног доба живота.

У 1693. енглески математичар Халеј допунио је дело Жана де Вита.

У XVIII веку многобројни радови истог рода појавише се у Енглеској, Холандији, Немачкој и у Француској, где се помињу: Бифон, Депарсије, де Сен-Сиран, де Дипре-Сен-Мор и Дивилар.

Прво друштво осигурања на живот датира се од 1706. и основао га је у Енглеској Тома Ален, архиепископ Оксфордски. Ово друштво које још постоји, јесте друштво *Amicable* конституисано као друштво за узајамно осигурање.

У 1720. друштва *Royal-Echange*, *London-Assurance* и друштво *Equitable* осигуравали су људски живот.

Прва примена веште комбинације која сједињава принцип удружења и шансе морталитета била је у Француској у другој половини XVII века. Њен је проналазач био један

италијански финансијер по имену Лоран-Тонти, од куда је име тонтине које се даје узајамним удружењима на живот У 1653. и 1656. биле су покушане две тонтине без успеха.

Најзад, 1. Априла 1791. беше институисана несрећна тонтина *Благајна Лафарж* (*Caisse Lafarge*). Више од 60 милиона били су ангажовани у овој операцији. Рачуни који су јој служили за основу били су потпуно нетачни. У ствари, то је била лутрија организована у најгорим условима за јавност. Њени су рачуни ликвидирани у 1808. 1809. и 1818.

Да би било корисно, слично удружење треба да има за базу тачне рачуне о шансима људског морталитета и да функционише са контролом и одобрењем државе.

Влада резервише право да ревидира статуте.

Тонтинскијерно друштво дужно је да да као гаранцију за свој рад, кауцију чија се цифра пење према извршеним пословима

Таблице морталитета које се употребљују у Француској, то су таблице Депарсијеве и Дивиларове.

По Депарсију (*Deparcieux*), од 1286 деце која се роде у исто време, после једне године остаје само 1071 ($\frac{5}{6}$); после 2 године остане 1006 ($\frac{4}{5}$); после 4 године 947 ($\frac{3}{4}$); после 14 година, 853 ($\frac{2}{3}$); после 42 године 641 ($\frac{1}{2}$); после 62 године 437 т. ј. једна трећина; после 69 година 229 т. ј. једна четвртина, после 72 године 271, или једна петина, после 75 год. 211 или једна шестина; после 80 година 118 или једанаестина; после 84 год. 57; после 87 година 29; после 90 година 11; после 91 године 7; после 92 год. 4; после 93 год. 2; после 94 год. 1; 95 година је вероватна граница живота.

Вероватан је живот по рођењу 42 године; на једну годину од 53; на две године од 54 по рођењу; на три године од 55 год. и 6 месеци; на четири године од 55 год. и 2 месеца; на десет година од 51 г.; на четрнаест година од 48 година и 9 месеци; на 20 година од 44 год. и 2 месеца; на 30 година од 36 година и 10 месеци; на 40 год. од 29 год.; на 50 год. од 21 годину; на 53 године од 18 година и 10 месеца; на 60 година од 14 година; на 70 година од 7 година и 11 месеци; на 75 година од 5 година и 9 месеци; на 80 година од 4 године; на 84 године од 2 године и 11 месеци; на 87 година од 2 год. и 4 месеца; на 90 година од 18 месеци; на 91 годину од 13 месеци; на 92 године од 1 године; на 94 године, од 6 месеци по рођењу.

Г Л А В А П

Дефиниције.

Осигурање је на живот оно осигурање у коме шанси (изгледи) на добит или губитак, за онога који осигурава зависе од живота осигураног.

Она се деле на осигурања на случај смрти и осигурања у случају живота. Прво је уговор којим се осигурач обвезује да за уговорену цену, плати једну суму или одређену ренту, *после смрти* осигураног. Друго је уговор којим се уговорач обвезује, да за уговорену цену плати једну суму или годишњу ренту у *једној одређеној епоси* живота осигураног.

Осигурања на живот јесу на премију или узајамна.

Осигурања у случају смрти обухватају:

1. Осигурање на цео живот, по коме осигурач плаћа по смрти осигураног једну уговорену суму, било његовим наследницима, било означеном трећем лицу. Осигурани плаћа само једну премију у моменту уговора, или једну серију ануитета.

Сам датум смрти је алеаторан.

2. Привремено осигурање, којим се осигурач обвезује да плати једну извесну суму по смрти осигураног, ако се она догоди у једном простору времена, које је означено у уговору; осигурани плаћа само једну суму или серију годишњих премија.

3. Осигурање надживљења. Осигурач плаћа један капитал и даје једну ренту по смрти означеног лица, ако једно друго такође означено лице надживи прво.

4. Против-осигурање. У случају превремене смрти осигураног, који је учествовао у једном узајамном удружењу, у коме се тражио услов надживљења до једне одређене епохе, осигурач се обвезује да накнади све уплаћене суме у удружењу, на особи осигураног,

5. Реосигурање. Тако се зове уговор којим осигурач овлашћује друго друштво да узме за свој рачун закључену полицу са осигураним, за суму за коју први осигурач не може или неће да чини осигурање у корист истог лица.

Осигурања у случају живота обухватају.

1. Осигурање *непосредне доживотне ренте*, уговор којим се осигурач обвезује, за капитал који прима, да плаћа једну ренту *за време егзистенције једног или више лица*.

2. Осигурање *одложене доживотне ренте*, уговор којим се осигурач обвезује за једну суму коју је платио осигурани, да му плаћа ренту за време његовог живота, *почињући од уговорене епохе*.

3. Осигурање *одложеног капитала*, уговор којим осигурач узима обавезу, за једну или више премија, да плати *једну утврђену суму у једној утврђеној епоси*.

Осигурања одложених капитала, противно ономе што постоји обично код осигурања на живот, готово су увек предмет узајамних осигурања. образују се удружења звана *монтине*, по имену њиховог изумевача Италијана Тонти, у ограниченом или неограниченом броју лица, приближног доба старости, која улажу подједнаке количине улога; и у одређеној епоси у уговору, уплаћени капитали, — увећани интересима, деле се међу оне чланове који надживе.

Осигурања против акцидана на жељезницама у ствари су осигурања на живот.

Г Л А В А П П

Осигурања са утврђеним премијама у случају смрти.

Осигурања са утврђеним премијама у случају смрти обухватају:

1. Осигурања на цео живот. — 2. Привремена осигурања. — 3. Осигурања у случају надживљења. — 4. Противосигурања. — 5. Реосигурања,

У овим уговорима налазимо с једне стране *осигурача*; с друге стране *осигураног* или каквог другог уговорача у место њега и једног *корисника* (бенефицијара).

1. *Осигурање на цео живот*. — Осигурање може бити учињено било на особи уговорача или каквог трећег лица. Оно може бити такође и на више лица. На пример: два супруга осигурају једну суму својој деци по смрти једног од њих, који први умре или по смрти онога који надживи другог. Ово је осигурање на скупљене животе.

Уговор осигурања на живот има узвишен морални циљ: он пружа старешини породице, чији рад и индустрија сачињавају често сву патримонију, једно средство да не остави своју фамилију у беди после своје смрти.

Осигурач је интересован за одржање живота осигураног

који му плаћа сваке године премију, или ако је цела премија уплаћена од један пут, она му доноси плод.

Поверилац једног инсолвентног дужника може осигурати у своју корист, на особи дужника, суму дуга; дужник плаћа премију и по његовој смрти друштво плаћа повериоцу.

Противно ономе што постоји код опкладе, сваки од уговорача има интерес; осигурач прима премију, осигурани или имаоци његовог права имају један капитал.

Ово је осигурање у ствари проста гаранција плаћања једне одређене суме, по броју премија и вероватном трајању живота.

Обавеза осигурача није условна; она је просто с роком коме је датум неизвестан.

Alea се састоји у неизвесности епохе смрти осигураног.

У интересу је оба уговорача да се смрт догоди што је могуће доцније.

Кад се уговором користи трећи, видимо противно принципу уговора осигурања у случају пожара, да осигурање производи добит, у место да буде само накнада причињене штете.

Осигурање које је учињено на особу једног дужника треба да се ограничи на покриће губитка који може да претрпи поверилац.

Исти осигурани може да закључи више осигурања, јер је вредност живота непроценима.

Имајући право на ново осигурање, један осигурани може дати осигурати солвабилитет његовог осигурача. Овим средством осигурани, уговорач или корисник, преноси за једну премију своја евентуална права на друго друштво, а не на оно које је извршило осигурање, и које се обвезује да плати цеденту штету коју буде претрпео.

За важност уговора осигурања у случају смрти треба: ризици, премија, један капитал или рента који се плаћа кориснику (бенефицијару).

Осигурани треба да буде жив у моменту осигурања и за двадесет дана по закључењу уговора, и његов живот треба да представља ризике за будућност. Тако један осуђени на смрт не би могао закључити осигурање.

Дуел, самоубиство, дуга пловидба, нису обични ризици.

Премија се може састојати у новцу, у роби, или баш у услугама које се могу проценити у новцу.

Утврђење премија варира према добу осигураног и рачуна се по тарифама које су састављене по табацима морталитета, тарифама које је влада одобрила. Оно је сразмерно важности капитала који ће требати да се плати по смрти осигураног.

Сума коју ће осигурач бити дужан да плати треба да буде одређена у моменту уговора. Статути друштва утврђују у опште максимум који ретко прелази сто хиљада динара.

Кад је осигурач друштво, уговор може бити пуноважно закључен само са онима који имају овлашћење да га представљају у том циљу и у граници обавеза које им статути овога друштва допуштају да закључе у његово име.

Поверилац једне доживотне ренте конституисане на особи једног трећег лица, који се боји да му се рента не угаси смрћу овог трећег, може себи осигурати за овај случај продужење ренте за извесан број година или један капитал који је одређен уговором.

Муж може осигурати на особи своје жене суму мираза коју је примио, за онолико у колико није постао њен сопственик легатом или поклоном.

У статутима и полицама више друштава ставља се у дужност ономе који се осигурава на живот једног трећег лица, да докаже егзистенцију његовог интереса или интереса корисника за одржање живота овога трећег лица, или бар да докаже пристанак писменом трећег на чијој је личности осигурање учињено.

Извесна друштва не траже овај пристанак кад се докаже пекунијарни интерес за одржање живота који представља еквивалент осигуране суме.

Пристанак треба да буде изричан и писмен.

Бенефицијар (корисник) једне полице осигурања на живот, у случају смрти осигураног, може да уступи трећем лицу евентуално право по коме има да захтева дуговану накнаду по смрти осигураног.

Многа друштва плаћају без тешкоће цесионару суму која је изражена у уговору; друга изискују да им се саопшти пренос.

Пренос се врши простим изражавањем преноса на по-

леђини полице; он треба да буде датиран, да означава име цесионера и да има потпис цедента (уступитеља).

Полица која констатује уговор осигурања може бити закључена пред нотаром или састављена под приватним потписом.

У принципу, пошто се сматра да осигурање конституише дар за корисника, оно је пуноважно и ако је учињено актом под приватним потписом.

Правознанство решава: да је поклон пуноважан кад се не оснива на изигравању закона или права трећих, кад не прелази количину која стоји на расположењу, кад је учињен између лица која су способна да даду и да приме, и кад акт који га конституише има *законе форме које су му својствене*.

Члан 1973. француског грађ. законика допуштајући конституисање једне доживотне ренте у корист трећег, тада кад цену плаћа друго лице, допушта једну врсту поклона и не подвргава га правилима која су прописана у чл. 231. (за поклон).

О доживотној ренти у нас говори § 796. грађ. зак. који гласи овако:

„Ко се подвезе за опредељену суму новаца, или за другу ствар опредељене вредности, другоме годишњи одсек опредељени давати, донде докле један или други или трећи ко жив буде, онај је дужан дотле давати, баш да би се он у надежди преварио, и да би много више платио, него што је примио“.

Као што се види овај законски пропис допушта конституисање доживотне ренте у корист трећег, онда кад цену плаћа друго лице, и према томе и ако је иста једна врста поклона неће подлежати прописима главе XVIII грађ. зак. о поклону.

Није потребно за важност осигурања које је уговорено у корист трећег, да акцептација (пристанак) овога трећег буде дата пре смрти осигураног; ова акцептација чини да се осигурање не може опозвати. Осигурање нема друге легалне форме, осим оне коју утврђују статuti друштва.

Ако корисник (бенефицијар) уговора осигурања умре пре осигураног, дародавца, овај ступа у своја права; он може означити другог корисника, и ако то не учини, његов прави наследник користи се осигураном сумом.

Кад осигурани падне под стечај, годишње премије које се имају платити за време трајања уговора остају на терет корисника, ако он хоће да се користи осигурањем.

Полица може бити по наредби или на доносиоца. Она треба да изражава имена, презимена, занимање и домицил осигурача, осигураног, као и његово доба живота и његово стање здравља, означење корисника (бенефицијара), суму или ренту коју има да плати осигурач, начин плаћања, премију коју има да плати осигурани, епоху ризика, особене погодбе, напомену о броју оригинала. Осим тога полица треба да буде датирана и потписана.

Особене погодбе најчешће ове су:

Факултативан раскид полице. Ако је полица стара најмање три године, друштво плаћа уговорачу који тражи раскид одређену вредност на дан раскида по правилима рачуна који се оснива на тарифама које су статuti прописали.

Раскид због увећања ризика. Њему има места *ipso jure*, кад се осигурани убије, погине у двобоју или је осуђен на смрт. У другим случајевима, друштво дугује само вредност полице до дана модификације ризика.

Раскид због неплаћања премије. Ако полица има више од три године, њена се вредност рачуна према дану рока неплаћене премије.

Уговорач је дужан, ако *осигурач то захтева*, да покаже сва ранија или доцнија осигурања која би могла да егзистирају на особи осигураног.

Осигурање може бити учињено на половину премије; друштво остаје тада поверилац друге половине годишње премије. То је једна рђава операција за осигураног. На пример. Узмимо да је осигурани стар 40 година и да се осигурао за један капитал од 50.000 дин.; годишња премија по француским тарифама била би 1640 дин. Пошто је тарифа осигурана на половину премије за 100% виша, премија ће бити 1804 дин. Осигурани ће платити прве године половину премије у 902 и интерес на других 902 дин. 45,10 дин. свега 947.10 дин.; друге године платиће интерес на обе половине премије; свега 992 дин. 20. После двадесет година, нагомилавањем интереса на половине премија, он ће дуговати годишње 1804 дин. што значи више него целу премију обичног

осигурања, 1640 дин. и друштво ће му платити у овом истом датуму само 31.960 дин. у место 50.000.

Сваке три године, или сваких пет година процењују се понаособ, према добу осигураних и времену за које треба уговори да важе, полице сваке категорије, и одређује њихова вредност у моменту овог инвентара. По том се утврђује сума која је намењена за подмирење ризика који су у току, а вишак образује добит за поделу акционарима и у којој осигураници категорије на цео живот имају учешћа обично до половине.

Управни одбор друштва одређује начине рачуна по којима се утврђује цифра реализованих добити, суму трошкова за осигурање, делове добити. Рачуни, које је одобрио главни скуп акционара, чине закон према сопственицима или корисницима полица осигурања.

Они који учествују у добити примају један капитал или се користе било редукцијом цифре годишње премије; било увећањем осигуране суме.

Плаћање се врши у домицилу друштва или домицилу његовог овлашћеног пуномоћника.

Штампане су погодбе на полици обавезне, као и рукописне. Кад оне противрече једна другој, меродавне су рукописне погодбе.

Уговорач је дужан да да потпуну и тачну декларацију, о свима околностима које могу да утичу на мишљење о ризицима; на пример: болестима, путовању на мору.

Ако смрт наступи услед болести која није споменута или је постојала пре уговора, осигурач није дужан ништа да плати.

Уговорач је дужан да плати тачно премију. Ако је уговорена само једна једина премија, она се обично плаћа у моменту уговора.

Понекад осигурач, уговарајући плаћање годишњих премија, допушта осигураноме да за један рабат може уплатити пре рока све ануитете.

Друштва одобравају у опште један рок од тридесет дана уговорачу да плати, или баш одобравају да за два месеца оживи осигурање плаћањем једне надпремије.

Уговорач плаћа трошкове.

Он плаћа премију у свом сопственом домицилу осим противне погодбе.

Ако плати пуномоћнику који није овлашћен за пријем и на квиту коју није потписао директор, он није ослобођен, осим ако је друштво толерирало овај начин рада.

Корисник је дужан да докаже смрт осигураног и узрок његове смрти (акт о смрти, лекарска сведожба). Осим тога треба да докаже да је он корисник, или његов наследник, или његов цесионер и да поднесе полицу, нарочито ако је било уговорено да се може пренети путем преноса.

Осигурач је обавезан за све ризике морталитета, који могу да проузрокују више или мање скорију смрт осигураног, осим ако докаже да је уговорачу или осигураном била позната болест која је била свесно прикривена.

Убиство или случај force majeure (више силе) узрок смрти осигураног, не ослобођава одговорности осигурача.

Он не одговара за добровољан акт који је учинио осигурани или његови имаоци права, а који проузрокује смрт (двобој; самоубиство).

Ако нема противне погодбе, ризици на терет осигурача почињу да теку од дана потписа полице; они престају од дана смрти осигураног.

Осигурач је дужан да плати потпуно целу осигурану суму.

Ако је осигурач дужан да плати ренту кориснику, плаћање ће бити извршено онако и у условима које полици предвиђа.

Осигурање је ништавно кад му оскудева један од елемената који су нужни за његову законску егзистенцију, или један од битних услова за важност сваке погодбе.

У случају релативног нулитета, уговор треба да производи сва своја дејства кад странка која је могла да се користи нулитетом није то учинила.

Уговор осигурања за цео живот гаси се: смрћу осигураног, престанком узрока осигурања, раскидом, застарелошћу.

Одсуство осигураног, па баш да је и оглашено, не би било довољан повод за употребу права корисника, против осигурача, осим ако је протекло тридесет година од ступања у посесију одсутног осигураног.

Ако је поверилац дао осигурати живот свога дужника, делимично гашење његове тражбине повлачи сразмерну редукцију осигурања.

Раскид може имати места: узајамним пристанком, због лажних декларација од стране уговорача, не-извршења по-годаба полице, увећања ризика, не-плаћања премија и бан-кротства.

Добровољан раскид после три године од датума уговора, зове се *откуп полице*.

Лажне декларације, пропуштања или притајивања могу дати места раскиду баш кад произлазе из прости заблуде уговорача, само ако су такве природе да утичу на мишљење о ризику. На пример: заблуда о добу осигураног.

Сматра се да се осигурач одрекао тужбе за раскид кад је пошто је истекао рок примио изостале (закашњене) пре-мије, а није се оградио.

Ако уговорач падне под стечај, пре него што је са свим платио премију, осигурач има право да тражи јемство или раскид осигурања. Ако осигурач банкрутира, уговорач има исто право.

Осигурач који је банкрутирао могао би са пристанком осигураних, да се споразуме са другим друштвом које би примило на се уговоре личним и особеним полицама и по-стало тако директно осигурач на место првобитног осигурача.

Добровољна ликвидација једног друштва за осигурање не раскида пуноправно полице.

Раскинут уговор произвео је своје дејство у прошлости, он је без вредности за будућност.

Кад се откуп једне полице врши у готову сума коју осигурач плаћа, одређује се по рачунима који се оснивају на број уплаћених премија, и добу старости осигураног, ова је сума неминовно мања од целокупне суме већ плаћених премија.

Сума већ плаћених премија може се капиталисати и тако добивену сума осигурач плаћа после смрти осигураног кориснику осигурања.

Како је осигурач изложен ризицима до момента раскида, мора му се дати накнада према овим ризицима.

Многа друштва уговарају да ако је раскид полице био кривицом осигураног, коме би се његова смрт могла припи-сати, да у том случају плате само један део осигуране суме наследницима умрлог или добротиним заводима.

Док осигурани живи, застарелост не почиње тећи; од његове смрти она је тридесет година. (По нашем грађ. зак. 24 године).

У полицама може се утврдити застарелост тужбе осигураног мања од законске застарелости.

2. *Привремена осигурања*. — Привремено осигурање зове се уговор којим се осигурач за једну једину или годишњу премију, обвезује да плати једну суму или ренту по смрти осигураног, ако се смрт његова догодила у простору времена које погодба одређује (пет година, десет година и т. д.)

Ризици престају тећи за осигурача чим је рок који је утврђен за осигурање истекао, а осигурани није умро. Ако нема противне погодбе, дан уговора и дан истека рока треба да буду урачунати у рок за време кога ризици падају на терет осигурача.

3. *Осигурање надживљења*. — Осигурање у случају над-живљења јесте уговор којим се осигурач обвезује за једну једину или годишњу премију, да плати један капитал или ренту после смрти каквог одређеног лица у случају да друго такође означено лице надживи прво.

Оно је стипулирано на особи уговорача на пример у оном случају, кад муж осигура на својој личности једну суму у корист своје жене која би га надживела.

Оно је уговорено на особи трећег, у случају кад деда осигурава свом унуку једну суму на личности његовог оца, ако овај умре пре свог сина.

Уговорач и корисник конституишу само једно исто лице, кад син осигура једну суму на личности свог оца, за случај кад би овај умро пре њега.

4. *Против-осигурање*. — Против-осигурање има за предмет да гарантује у случају смрти осигураног, наплату сума које су пласиране на његовој особи.

Благодарећи овоме уговору, родитељи које задеси не-срећа да изгубе своју децу, на чијој су личности пласирали (уложили) капитале у узајамним друштвима, не губе уплаћене ануитете.

Осигурач је дужан да плати против-осигурану суму само у онолико у колико корисник докаже да је ова сума била стварно плаћена за првобитно осигурање.

Он плаћа само суму једне премије или ануитете који су били уплаћени у узајамно удружење за рачун осигураног, и трошкове који су плаћени у моменту полице,

5. *Реосигурање*. — Реосигурање зове се уговор којим се један осигурач осигурава против целог или дела ризика за који се обвезао по уговору првобитног осигурања.

На пример: једно друштво осигура на случај смрти 100.000 дин. на особи једног осигураног, а хоће да задржи само 25.000 дин. Оно уступа три четвртине тројници других осигурача, по 25.000 дин. свакоме од њих.

Продужена или примљена реосигурања, то су она која једно друштво прихвата или прима од другог друштва. Уступљена реосигурања то су она која друштво преноси или уступа другом друштву.

Реосигурање може бити уговорено само са осигурачем и са трећим лицем. То је уговор апсолутно засебан од првобитног осигурања: такође у случају инсолвентности првог осигурача, осигурани нема право на тужбу против реосигурача.

Ако по року првобитног осигурања, осигурач плати осигурану суму кориснику уговора, реосигурач је дужан да испуни своје обавезе.

Г Л А В А IV

Осигурања на утврђене премије у случају живота.

Уговор осигурања са утврђеном премијом у случају живота, јесте уговор којим се осигурач, за једну једину или годишњу премију, обвезује да плати један капитал или ренту, под условом да осигурани буде жив (егзистира), у одређеном времену.

Ова осигурања користе само осигуранима. Највише су уобичајена: 1. осигурање непосредне доживотне ренте; 2. осигурање ануитета или одгођених доживотних ренти; 3. осигурање одгођених капитала.

1. *Осигурање непосредних доживотних ренти*. — Осигурање једне непосредне доживотне ренте јесте уговор којим се осигурач обвезује за суму коју му је платио уговорач или потписник, било одмах сву у готову, било у ануитетима, да плаћа одмах једну ренту за време егзистенције једног или више лица која су означена у уговору.

Овај уговор има у себи знаке продаје и зајма (отуђење једног капитала, утврђење интереса сразмерно величини капитала), али има свој сопствени карактер: алеаторне шансе („на срећу“), на којима почива.

Лица која хоће да изврше доживотно пласирање имају интереса да се обрате друштвима, која пружају добре гаранције солвабилитета (плаћања) и моралности.

Кад нема противне погодбе, осигурање једне доживотне ренте сматра се да је увек конституисано на особи онога који има право да је ужива.

Оно може бити учињено на једној или више особа, било да се створи сукцесивно уживање лицима, на чијој егзистенцији ова рента почива, било да осигура корист осигураноме и његовим наследницима, до смрти лица за које је осигурање везано.

Оно може бити само привремено; али ако нема противне погодбе претпоставља се да је конституисано за цео живот осигураног. Оно може бити конституисано у корист трећег, и ако је цену за њега платило друго лице.

Да би покренула живље на ова осигурања, друштва имају обичај да позивљу доживотне рентијере да учествују у добити и то на половини чисте добити коју дају друге непосредне ренте. Деоба се врши на све полице које још нису угашене последњег дана периоде у којој се врши инвентарисање, сразмерно ренти коју осигурава свака полица и трајању сваке полице за време ове саме периоде.

Управни одбор друштва утврђује овај рачун.

Потписник или уговорач треба да има способност да отуђи један покретан капитал и способност да се обвезе да плати цену ренте или да да ствар, покретну или непокретну, која је намењена у место цене.

Корисник треба да буде способан да прими, ако је осигурање једне доживотне ренте у његову корист било учињено бесплатно.

Непријем од стране трећег лица, корисника осигурања, не би сметао да се уговор одржи у сили између осигурача и потписника, ако би овај последњи хтео да замени ово треће лице другим које ће се користити осигурањем. Његов би пристајак могао резултовати из самог факта да је примио.

о року ренту. Овај пријем има за дејство да се уговор не може опозвати према њему.

Осигурање једне доживотне ренте које је учињено у корист трећег, кад друго лице плаћа цену осигурања, конституише дар за који не важе форме које су прописане за поклон. Овај је поклон само акцесоран уз теретан уговор између продавца ренте и онога који је платио цену ренте.

Полица треба да показује: име, презиме, занимање и домицил осигурача; то исто уговорача; осигураног као и његово тачно доба старости; то исто т. ј. име, презиме, занимање и домицил корисника; капитал који се уплаћује; количину конституисане ренте, начин и место плаћања интереса, као и удела у добити; пристанак странака на изабрани суд у случају спора; спомињање броја полица.

Уговор осигурања једне доживотне ренте може се уступити. Најчешће, цесија се врши путем преноса на самој исправи. Овај пренос који је потписао и датирао власник полице, садржи име цесionario.

Конституисана доживотна рента не може бити уговорена као неузабранљива, ако је била створена под теретним условом; исто важи и за њену неуступљивост.

Потписник је дужан да плати у роковима који су означени у уговору. Осигурач има исту дужност.

Учешће у добити реализује се било плаћањем у готову, било увећавањем конституисане ренте.

Плаћање треба да се врши у месту друштва.

Корисник ренте дужан је да докаже егзистенцију осигураног у епоси, кад тражи да прими суме. То чини обично помоћу сведоштва о животу.

Кад корисник осигурања још није исто акцептирао, осигурач плаћа потписнику.

Осим случаја раскида уговора, осигурач је дужан да продужи службу доживотне ренте до смрти осигураног.

Уговор осигурања једне непосредне доживотне ренте ништаван је, ако је био учињен између лица која су неспособна да се обвезу, или ако је рента била основана на особи лица које је умрло, или ако осигурани умре за двадесет дана од уговора, од болести коју је имао у време закључења уговора, баш кад су странке антидатирале уговор.

Било би друкчије кад је рента била конституисана на

особи више лица којима је намењено да је уживају сукцесивно док последњи не умре, ако је једно од ових лица умрло за двадесет дана од акта конституције ренте.

Ако се корисник сматра за неспособног да прими, потписник може захтевати да се плаћање ренте врши њему самом до смрти осигураног.

У случају нулитета уговора, све плаћене суме или све предате ствари могу се тражити натраг.

Уговор осигурања доживотне ренте гаси се смрћу осигураног, истеком уговореног времена, застарелошћу.

Онај у чију је корист доживотна рента била конституисана за једну цену, може тражити раскид уговора ако му онај који конституише ренту не да уговорену сигурност за њено извршење.

Како раскид уговора не одузима уговору његово дејство у прошлости, корисник задржава примљене суме, и осигурач је дужан да плати све интересе којима су рокови протекли по такси која је утврђена погодбом и до дана кад је раскид уговора тражен.

2. — *Осигурање одгођених (одложених) доживотних ренти.* — Осигурање одгођене (одложене) доживотне ренте јесте уговор којим се осигурач обвезује за једну једину или годишњу премију да плаћа потписнику, осигураноме или неком трећем, једну доживотну ренту, почињући од једне одређене епохе, ако осигурани буде још жив у томе датуму.

Ове се ренте плаћају почевши од једне епохе која је више или мање удаљена од епохе уговора, било до смрти уговорача, било за време извесног броја година које су одређене полицом.

Одложена доживотна рента на велики број година нарочито је погодна за млада лица, којима плата, награда или приход од трговине допушта да реализују економију са којом ће моћи да створе једну ренту од које ће живети кад престану да раде.

Одложена доживотна рента, која се плаћа повремено, корисна је за старешине породице којима је потребно увећање прихода у време кад буду имали да подносе трошкове око науке њихове деце.

Ова су осигурања уговори доживотних ренти, закључени под једним условом; но, то није опклада већ прави комуна-

тиван уговор, са алеаторним шансима за једног или другог уговорача и који нема ништа незаконног.

Француски закон од 18. јуна 1850. који ствара, под гаранцијом државе једну благајну за пензије или доживотне ренте одложене за старост, освештао је потпуно овај систем осигурања.

Један потписник који је стар 40 год. који би добио једну непосредну доживотну ренту од 6 дин. 11% свог капитала, имаће 14 дин. 71% ако је уживање исте одгођено на десет година, а 37 дин. 98% ако је одгођено на 20 година.

Друштва позивљу осигурани да учествују у добити.

Ова се осигурања могу уступити.

У епоси кад се тражи одложена доживотна рента корисник или сопственик полице дужан је да извести о томе друштво осигурача те да га опомене да плати.

Осим тога, он је дужан да поднесе нужне доказе да би утврдио не само своје право већ још и доказ о егзистенцији осигураног у моменту кад се тражи плаћање ренте.

Овај уговор престаје смрћу осигураног, истеком уговореног времена, раскидом и застарелошћу.

Ако осигурани умре пре него што се рента може тражити, друштво се користи свима уплаћеним премијама.

Доживотне ренте на случај надживљења то су оне ренте чије уживање треба да почне само од смрти одређеног лица и под условом да друго такође означено лице, надживи право.

3. *Осигурање одложених капитала.* — Осигурање једног одложеног капитала јесте уговор којим се осигурач, за једну суму која се плаћа у моменту уговора, или за једну годишњу премију која се плаћа за једно одређено време, обвезује да плати један капитал у једној одређеној епоси живота осигураног.

Овај уговор има заједничког са осигурањем које врши узајамно удружење, то што је плаћање капитала неизвесно као и живот осигураног у времену које је означено у уговору; али је капитал утврђен, док код узајамних удружења овај капитал треба да образују плаћане суме и учешће у добити удружења познато је само после ликвидације удружења.

Ово осигурање може бити закључено на више особа; у овоме је случају такса премије већа.

Корисник треба да докаже не само своја права и својства, него и егзистенцију осигураног.

Овај се уговор гаси: смрћу осигураног, доласком уговореног рока, раскидом и застарелошћу.

Ако нема противне погодбе застарелост је од тридесет година. (У нашем праву 24 године).

ГЛАВА V

Мешовита осигурања на премију.

Ово осигурање садржи у себи у исти мах осигурање на премију у случају живота и осигурање на премију у случају смрти.

То је уговор којим се осигурач обвезује за једну једину или годишњу премију, да плати један капитал, било осигураноме ако буде живео у једној одређеној епоси, било његовом наследницима или имаоцима његовог права ако пре умре. У овоме последњем случају, капитал се не плаћа у моменту смрти, него онога дана који је одређен уговором.

Премија је већа него за осигурања на случај живота или на случај смрти.

Принципи оба уговора који се комбинују у овоме осигурању, примењују се на исто.

ГЛАВА VI

Пласирања под сложеним интересима, амортизација.

Пласирање под сложене интересе врши се помоћу уплате једног капитала одмах, који се има исплатити после извесног броја година, било целокупан, било у ануитетима, и који производи до своје наплате интересе који се сами капиталишу сваке године или сваких шест месеци.

У свакој епоси капитализације, првобитно пласиран капитал мења се и постаје нов капитал који се увећао, јер интереси које производи пењући се сукцесивно нису више исти.

Тако један капитал од 1000 дин. који је уплаћен на сложене интересе, произвео би на крају десет година са $4\frac{1}{2}\%$ — 1560·70 дин., ако би капитализација била сваких шест месеци, а 1552·97 ако би капитализација била сваке године.

После двадесет година он би нарастао на 2.435·18 или 2411·71 дин.

Амортизација има за циљ да реконституше један капитал или да исплати један зајам помоћу ануитета које су срачу-

нати тако да у одређеном времену, они производе својим нагомилавањем и сложеним интересима суму која се хоће да прими.

То је један синалгматичан уговор којим се друштво обвезује да плати у уговореном року у један пут или ануитетима, једну суму која је одређена у напред. Утврђење гарантоване суме зависи од цифре уплата које имају да се изврше.

У амортизацији, 1 дин. са 4⁰/₀, производи 1·04 дин. за једну годину, 5·63 за пет година, 12·48 за десет година 20·12 динара за петнајест година, 30·96 за двадесет година, 43·31 за двадесет и пет година, 58·32 за тридесет година, 76·59 за тридесет и пет година, 98·82 за четрдесет година, 125·87 за четрдесет и пет година; 158·77 за педесет година.

Код осигурања одложених капитала, 1 дин. који је пласиран на особи једног ново рођеног детета производи 1·30 после једне године, 6·62 после пет година; 14·56 дин. после десет година, 24·14 после петнајест година, 36·38 дин. после двадесет година, 51·96 после двадесет пет година, 72·44 после тридесет година, 98·60 после тридесет и пет година, 130·11 после четрдесет година, 174·64 после четрдесет и пет година, 228·12 дин. после педесет година.

ГЛАВА VII

Разне операције.

Друштва купују доживотне ренте које се могу уступити, голе својине, плодуживања и т. д. За ове врсте операција друштва имају специјалне тарифе, које је одобрила виша власт.

Вредност једног плодуживања зависи од доба старости плодуживаоца и његовог вероватног живота. Његово отуђење не може да шкоди правима сопственика голе својине, као што ни отуђење голе својине не може да шкоди уживању плодуживаоца.

ГЛАВА VIII

Уступање полице осигурања.

Правознанство оглашава за неважну цесију (уступљење) једног уговора осигурања, која је учињена простим преносом на полица.

Ипак докле год не постоји никакав закон о овој материји, статуту друштва који одобравају овај начин уступања, морају бити примљени као закон за странке.

И ако је предаја имаоцу исправе не трговачке, која је стипулирана по наредби, довољна да се овај сматра као сопственик према дужнику, треба према трећима друга формалност, а то је саопштење преноса дужнику или његова аутентична акцептација.

Ималац једног уговора осигурања који је пренесен преносом, биће сматран као његов сопственик према свакоме лицу, кад докаже да је друштво осигурач акцептирало пренос или цесију.

Друштва одобравају осигураноме или трећем — сопственику једне полице мешавитог осигурања или на цео живот, право да прими од њих у напред један део капитала на депо полице, кад она има три године од датума и кад су три годишње премије плаћене. У овоме случају цени се шта вреди уговор у епоси траженог зајма и даје се зајмопримцу једна сума која је мања од садашње вредности уговора. Ако зајмопримац не плати у одређено време и ако не положи своје премије о року, лишава се свог права и кад дође време наплате осигурања, друштво плаћа осигураноме или његовим наследницима или имаоцима права, само капитал који је сведен на његову сразмерну вредност према плаћеној премији редуцирајући капитал према интересима на позајмљене суме.

Друштву осигурачу предаје се као гаранција полица осигурања на којој је признато оно што је унапред изузето са напоменом на полеђини узрока предаје и обвезом друштва да врати полицу кад наплати оно што је изузето.

Друштво има тужбу сличну тужби депозитара који би пристао на издатке у напред на стварима које су му поверене. Она врши право ретенције (задржање ствари до потпуне исплате).

Правознанство.

У нашој судској пракси нема скоро никаквих начелних одлука о појединим спорним питањима која се могу јавити из стипулација уговора осигурања било између самих уговорача или између корисника осигурања и друштва. То је отуда што и сама осигуравајућа друштва у своме интересу теже да избегавају спорове из ових уговора, који ма колико да су праведни и умесни могу да умање поверење у њих кад су чести. Једино важније питање о коме је било дискусије, то

је питање: *је ли ималац полице која гласи на доносиоца дужан да докаже легитимност своје државине полице, кад по истој тражи наплату цене осигурања од друштва?* Ово је питање расправљано у једном спору¹ који је пре неколико година вођен код београдског трговачког суда и изазвало живу контроверзу. Осигурање је било на случај смрти са утврђеним годишњим премијама а *полица је гласила на доносиоца*. По смрти осигураног лица, које је испунило све услове уговора, ималац ове полице тражио је наплату цене осигурања (осигурани суме) од друштва, али му друштво није хтело исту платити оспоравајући доносиоцу легитимност државине на основу једне клаузе полице, по којој друштво може тражити од имаоца доказе о државини полице и у оном случају кад полица гласи на доносиоца или имаоца. Првостепени трговачки суд на основу § 866 грађ. зак. по коме: „обвезе писмене на дуг, ако на показатеља гласе, како су предане, већ су уступљене; и онога су, у чијој се руци налазе, нити треба других доказа“, — пресудио је: да тужено осигуравајуће друштво плати тужиоцу — доносиоцу полице — спорну суму осигурања. Но, виши судови (Апелациони по примедбама Касационог Суда) преиначили су ову пресуду првостепеног суда и тужиоца одбили од тражења наплате осигурани суме базирајући своју одлуку на поменутој клаузи полице по којој друштво може тражити од доносиоца доказе о државини полице и у оном случају кад полица гласи на доносиоца или имаоца. Па како тужилац није поднео ове доказе то је одбијен од тражења. По нашем мишљењу ова одлука није правилна јер се савесност државине претпоставља, па све баш и кад постоји онаква клауза у полици, законска претпоставка о законом начину прибављања државине полице на страни је онога у чијој се државини иста налази, и терет доказа о нелегитимности државине лежи на страни која је оспорава.

Других каквих судских одлука које би биле од значаја нема у нашој јудикатури. Нотираћемо овде неколике одлуке стране јуриспруденције (франц. право) из којих ће се видети колико су многобројна питања због којих може настати спор из уговора осигурања и како се она решавају.

¹ Спор г. Ђ. Кара-Јовановића адв. против осигуравајућег друштва „Грешем“, због испуњења уговора.

* * *

1. — Кад се један закупац осигура против свог закупног ризика (одговорност накнаде штете сопственику, суседу, која лежи на закупцу у случају пожара, — §§ 696, 697, 698 нашег грађ. зак.). накнада која му се плаћа у случају пожара не припада сопственику непокретности. Она долази у патримонију осигураног закупца и припада свима његовим повериоцима у сразмери цифре њихових тражбина.

2. — Погрешка у имену осигураног нема за последицу ослобођење осигурача од обавезе да плати уговорену накнаду у случају пожара осигурани непокретности.

3. — Кад једно друштво шаље свог агента да прима (наплаћује) премију код осигураног, ма да је по полици осигурани дужан да сам носи ову у домицил представника овога друштва, друштво се тим самим својим актом одриче да се користи губитком права који би по изразима уговора снашао осигураног који није платио суму премије у уговореној епоси. Ово баш и онда кад би у полици осигурања било изрично напоменуто да ово покриће или наплата *закашњених* премија неће вређати права друштва.

4. — Онај који осигура за једну годишњу премију коју плаћа, један капитал који се има платити по смрти осигураног трећем, даје овоме последњем једно право чије је вршење само одложено у епоси смрти уговорача (осигураног). Кад се овај догађај догоди, овај капитал не улази у заоставштину уговорача, баш кад би овај последњи резервисао себи право, али га није употребио, да раскине уговор или да промени корисника. Довољно је да је радио без преваре.

5. — Одговорност осигурача не престаје кад се пожар приписује небрежењу или баш несмотрености осигураног, осим ако нема од његове стране тешке кривице, кривице коју једно лице које није осигурано, не би учинило. — Доказ о овој кривици или погрешници мора да да осигурач.

6. — Кад какво друштво осигурања на премију против акцидана услед вожње уговори са предузимачем преноса да му гарантује (осигура) против ризика, којима се овај излаже приликом циркулације својих кола, овај је уговор трговачки и подлежи надлежности трговачког суда у случају парнице између осигурача и осигураног.

7. — Кад какав агенат осигуравајућег друштва превари осигураног и осигура га код другог друштва а не код онога са којим је осигурани хтео да уговара и које је изабрао, овај агенат чини *према осигураном* деликт преваре.

8. — Осигурање на живот једног уговорача, које је уговорено у корист трећега, конституише прави дар и даје кориснику једно право чије је само вршење одложено.

Отац породице којизначи као кориснике једног уговора осигурања који је он потписао, своје наследнике, може се сматрати као да је хтео дазначи тако своју децу; и ова ће после његове смрти примити капитал који је осигурач дужан да плати, баш ако она изјаве да се не примају заоставштине свог оца, који је уговарао као банкрот.

9. — Осигурачу, пре него што плати уговорену накнаду може бити допуштено да доказује нетачност процене која је учињена у моменту уговора и да тражи да се изврши нова процена.

10. — Кад какво лице осигура на свој жиоет један капитал који се има платити после његове смрти његовим имаоцима права, ови последњи, а не заоставштина или заједница уговорача, имају права на овај капитал. Они који га представљају по универзалном основу, на пример: легатарии, правопримјеници, његови су имаоци права.

11. — Кад су два друштва осигурала једну исту непокретност за две исте суме, које укупно не прелазе њену вредност, у случају пожара њихова је одговорност подједнака. — Једна полица може пуноважно да садржи ову клаузу: да ће осигурани бити дужан да објави осигурања која је закључио после свог првог уговора, и то под казном губитка права, ако то не учини.

12. — Кад једна полица осигурања спомиње да ће се уговор продужити да постоји и после истека уговореног времена за њено трајање, ако ниједна од уговаравајућих страна није манифестовала прстивну вољу, није потребно писмено саопштење за ову манифестацију намере.

13. — Кад један осигурани, у наступу лудила сам сасгори своју непокретност, овај акт може бити асимилован случају или вишој сили (*force majeure*).

14. — Кад једном од клауза (погодаба) својих полица, једно осигуравајуће друштво изјави да оно не одговара за

несреће, које произлазе из рата, оно престаје да буде одговорно само ако докаже да је пожар, који се десио проузрокован ратним делом. — Ако он произлази из прости непажње војника војске која осваја, осигурач остаје одговоран.

15. — Ма да уговорена сума која се има платити неком трећем после смрти уговорача не сачињава део његове заоставштине, осигурани може ренунцирати у свом уговору, у колико корисник осигурања није га акцентирао. Ова ће ревокација резултовати нарочито из каквог тестаменталног акта у коме би уговорач написао да он хоће да капитал који ће осигурач платити буде употребљен на плаћање дугова његове заоставштине.

16. — Кад какво осигуравајуће друштво не одговара за пожаре причињене ратом, ова се не одговорност не распростире на несреће које су произашле једино из небрежења или из какве нехатне радње непријатеља. (Париски касац. суд. одлука од 24. марта 1873).

17. — Ако неко осигура један капитал који се има платити после његове смрти његовим наследницима, ови немају никакво лично право, ван свога својства наследника, на користи или преимућство које произлазе из уговора. Ако је осигурани дао своју полицу у залогу, његови ће наследници морати, да би се могли њоме користити, исплатити заложног повериоца.

18. — Кад је какав осигурани уговорио плаћање после своје смрти једног капитала својим наследницима или имаоцу права, могућно је рећи да је он уговарао имајући у виду своју удовицу и своју децу. Ови ће дакле имати после његове смрти једно лично и директно право на осигурани капитал, баш кад би постојали наследни повериоци.

19. — Једна полица осигурања може пуноважно да садржи клаузу која ослобођава осигурача од плаћања уговорене накнаде, ако осигурани није платио своју премију у уговореном времену, и која му даје у исто време избор (опцију) између раскида или доцнијег извршења уговора.

20. — Процена учињена у моменту редакције уговора везује осигурача кад не може да докаже њену нетачност.

21. — Кад сопственик станује у своме непокретном имању (кући) он је дужан, ако хоће да огласи своје закупце одго-

ворним за последице каквог пожара, да докаже да је пожар почео у оном делу непокретности који само закупци уживају.

22. — Кад је плаћање премије факултативно у томе смислу: да се осигурани може одрећи користи из уговора престајући да је плаћа, губитак права који сналази осигураног због неплаћања премије у року који је одређен постоји од доласка рока који је утврђен, и није потребан позив за плаћање, кад се премија има носити друштву.

Банкротска маса осигураног банкрота има овлашћење да плати истекле премије.

23. — Кад један уговорач уговори плаћање једног капитала после своје смрти, било његовим наследницима било по његовој наредби, или коме трећем, кога је доцније именовано, наследници уговорача немају за живота овога последњег, никакво директно право на корист из овог уговора. — У овоме случају, сума на коју уговор гласи, припадаће општој тековини уговорача.

24. — Осигурач може пуноважно резервисати себи право да у случају несреће, раскине уговор за у будуће задржавајући већ плаћене премије. Ако се пожар догодио пре истека године за коју је премија плаћена, он је задржава целу.

25. — Премија за коју је уговорено да се носи, шаље или предаје друштву, остаје тако, ако је друштво само изузетно послало агента да је тражи код осигураног. Одлука која изриче губитак права осигураном за то што није однео своју премију у уговореном року, кад уговор ослобођава осигурача од обавезе да позива осигураног не може се уништити.

26. — Један осигурач може пуноважно уговорити да ће осигурани који прода своју непокретност бити дужан да обавезе купца да поштује уговор и резервисати себи право да раскине полицу, тако да ако за ову промену својине није јављено, дејство уговора биће суспендовано.

Штампане полице имају исту важност као и оне које су писане руком.

27. — Кад један осигурани да као гаранџију једном од својих поверилаца полицу осигурања коју је он потписао на свој живот, то је проста залога а не пренашање својине полице. Ако је овај поверилац сам уступи другоме лицу, ово последње биће дужно да је врати наследницима осигураног ако је заложни поверилац исплаћен.

Ако осигурач плати заложном повериоцу капитал за који се обвезао осигураноме, ово плаћање не ослобођава га према наследницима реченог осигураног који докажу да је поверилац био исплаћен.

28. — Једна клауза полице може пуноважно означити губитак сваког права осигураног на накнаду, без тражења или претходног позивања, ако не плати премију у року који је утврђен у уговору. Не би било тако и у случају у коме премију у ствари мора друштво да тражи.

29. — Кад један осигурани у своје уговору суброгира (замени) осигурача у својим правима, и то против својих купаца, то је само условна цесија; ако се друштво одрече бенефиције ове клаузе, осигурани опет предузима вршење свију својих права без нове цесије.

30. — Осигуравајуће друштво остаје одговорно за пожар који је причињен делом осигураног, баш кад овај последњи учини иступ, на пример, против правила о употреби гаса, баш кад би осигурани био осуђен на преступну казну због своје непажње. —

31. — Кад један осигурач има обичај да шаље свог агента да тражи премију у домицилу осигураног, губитак прави на накнаду за овог последњег може произаћи само ако је уредним позивом позват да плати, па то није учинио.

32. — Једна од основних погодаба уговора осигурања јесте обавеза коју осигурани узима на себе да плаћа уговорене премије; али просто закашњење извршења ове обавезе не ништи уговор. Осигурач има само право да тражи раскид уговора. — Ако уговор не стипулира у сличном случају пуноважан раскид, осигурач ће морати да га тражи судским путем. Просте усмене или писмене рекламације осигураноме не би се могле равнати уредној тужби суду.

Д О Д А Т А К

Белгијски закон од 11 Јуна 1874 о земаљским осигурањима¹

(Трговачки законик, књига I одељак X и XI)

X Одељак. — Осигурања у опште.

Г Л А В А I

Опште одредбе.

Члан 1. — Осигурање је уговор којим се осигурач обвезује за једну премију, да накнади осигураноме губитке или штету коју овај буде претрпео услед извесних изненадних случајева или *force majeure*-а (више силе).

Добит која се очекује може се осигурати у случајевима које закон предвиђа.²

Члан 2. — Удружења узајамних осигурања регулишу њихове уредбе, општи принципи права и одредбе овога одељка, у колико се могу применити на ове врсте осигурања.

Њих представљају пред судовима њихови директори.

Члан 3. — Одредбе овога одељка, у колико није другачије прописано специјалним прописима примењују се на морска осигурања, као и на осигурања путем преноса на сушу, рекама и каналима.

¹ Овај закон, као један од најсавршенијих који се тичу уговора о осигурању, доносимо за то да би послужио као образац за закон о осигурањима, који се има код нас донети.

² Осигурање добити која се очекује противно је принципима француског права у материји осигурања. — Али би било правично одобрити осигурање које се распростире на сваку могућу штету. Тако, сопственик једне куће требао би да може да осигура не само њену оцењену вредност него и суму која је потребна за њено реконструисање после пожара.

Г Л А В А II

Лица која могу да осигурају.

Члан 4. — Један предмет може да осигура свако лице које има интереса за његово одржање, по праву својине или другом стварном праву, или по основу одговорности, коју може имати због осигуране ствари.

Члан 5. — Осигурање може бити закључено за рачун другога на основу општег или специјалног пуномоћства или баш без пуномоћства.

Дејства тако закљученог осигурања у овом последњем случају регулишу одредбе које се тичу деловодства.

Ако из осигурања не резултује да је учињено за рачун трећег, осигурани се сматра да је уговарао за себе самог.

Члан 6. — Један поверилац може дати осигурати солвабилитет његовог дужника; осигурач ће се моћи користити бенефицијумом дискусије, осим противне погодбе.

Повериоци који су ставили забрану или стекли залогу и привилеговани и хипотекарни повериоци могу дати осигурати у своје лично име добра која су намењена за плаћање њихових тражбина.

У овоме последњем случају накнада на коју имају право у случају несреће замењује пуноправно према њима осигурана добра која су образовала њихову залогу.

Члан 7. — Кад су покретне ствари биле осигуране, плаћање накнаде које је извршено осигураноме ослобођава осигурача, ако му није био предат протест.

Члан 8. — Одредбе претходна два члана имаће дејство само у колико би поверилац долазио у користан ред при распореду наплате или у деоби, кад се губитак (пропаст) предмета, који служе као хипотека или су узабрањени, не би догодио.

Г Л А В А III

Обавезе осигурача и осигураног.

Члан 9. — Свако притајивање, свака лажна декларација од стране осигураног, баш и ако није несавесна, чине осигурање ништавним кад оне умањују мишљење о ризику, мењајући предмет, тако да осигурач, кад би то знао, не би уговарао под истим условима.

Члан 10. — У свима случајевима кад се уништи уговор са свим или делимично, осигурач је дужан, ако је осигурани радио савесно, да врати премију, било сву, било за онај део за који није био изложен ризицима.

Члан 11. — Ако је уговор уништен због долуса, преваре или несавесности, осигурач задржава премију, не губећи право на кривичну тужбу, ако томе има места.

Члан 12. — Осигуране ствари чија је цела вредност покривена првим осигурањем не могу више бити предмет новог осигурања против истих ризика у корист истог лица.

Ако првим уговором није осигурана потпуна (цела) вредност, осигурачи који су потписали доцније уговоре одговарају за вишак по реду датума уговора.

Сва осигурања која су закључена истог дана сматраће се да су закључена истовремено.

Члан 13. — Штета, било тотална, било делимична, раздељује се између разних осигурања истог датума, по сразмери сума које свако осигурава, а између разних осигурања различног датума по сразмери вредности за коју свако осигурање одговара.

Члан 14. — Наизменична осигурања истих вредности против истих ризика и у корист истих лица имаће ипак дејства:

1. ако су учињена по пристанку сваког осигурача; штета се раздељује у овоме случају, као да су оба осигурања била уговорена у исто време.

2. ако осигурани ослободи првог осигурача од сваке обавезе за у будуће, не одричући се својих сопствених обавеза.

Ревунцијација треба, у овоме последњем случају да буде саопштена осигурачу, и спомената под казном нулитета уговора у новој полици.

Члан 15. — Осигурани може дати осигурати премију осигурања.

Члан 16. — Никакав губитак или штета која је причињена радњом или озбиљном кривицом осигураног, не пада на терет осигурача; овај може баш да задржи или да захтева премију ако је већ почео да се излаже ризицима.

Члан 17. — Код сваког осигурања, осигурани је дужан да се стара да предупреди или умањи штету. Он је дужан чим се догоди штета да извести осигурача, иначе ће одговарати за накнаду штете, ако томе има места.

Трошкови које учини осигурани у циљу да умањи штету, падају на терет осигурача, баш кад би сума ових трошкова, придата суми штете, прелазила осигурану суму и учињени рад био без резултата.

При свем том, судови и избране судије, кад им се странке обрате, моћи ће да их редуцирају или баш и да не признаду ове трошкове, ако нађу да су учињени неразумно, било са свим или делимично.

Члан 18. — Осигурач не одговара за губитке и штете које произлазе непосредно из сопствене махне ствари, осим противне погодбе.

Члан 19. — Осигурање не обухвата ни ратне ризике, ни губитке или штете које буду причињене услед буне, осим противне погодбе.

Члан 20. — У сваком осигурању, накнада у случају несреће, регулише се према вредности предмета у време несреће.

Ако је осигурана вредност била претходно процењена преко вештака на које су странке пристале, осигурач не може спорити ову процену осим случаја преваре.

Вредност предмета може бити утврђена свима правним средствима. Судија може баш у случају недовољних доказа по званичној дужности да досуди заклетву осигураноме.

Члан 21. — У свима случајевима у којима осигурање покрива само један део вредности осигураног предмета, осигурани се сматра сâм као осигурач за вишак вредности, осим противне погодбе.

Члан 22. — Осигурач који је платио штету ступио је у сва права осигураног која би овај имао против виновника ове штете, и осигурани је одговоран за сваки акт који би чинио штету правима осигурача против трећих лица.

Код осигурања која допушта друга алинеја члана 6. осигурач који је платио штету ступио је у права која има поверилац према дужнику.

Суброгација не може, ни у ком случају, да шкоди осигураном који је само делимично примио накнаду; овај може да врши своја права за остатак и има у овом погледу прече право од осигурача саобразно чл. 1252 гр. зак.

Члан 23. — Осигурач има привилегију на осигураној ствари. Ова је привилегија ослобођена сваког уписа; она заузима место одмах после судских трошкова.

Она постоји ма какав да је начин плаћања премија, само за суму која одговара за два анuitета.

Члан 24. — Осигурач може увек реосигурати предмет осигурања.

ГЛАВА IV

Доказ уговора.

Члан 25. — Уговор осигурања мора бити доказан писмено, ма колика да је вредност предмета уговора.

Ипак се може допустити доказ са сведоцима, кад постоји почетак писменог доказа.

Члан 26. — Иста полица може да садржи више осигурања, било због осигураних ствари, било због таксе премије, било због разних осигурача.

Члан 27. — Полица осигурања изражава:

1. датум дана кад је осигурање уговорено;
2. име лица које осигурава за свој рачун или за рачун другога;
3. ризике које осигурач узима на се и време у које ризичи треба да почну и кад се свршавају.

ГЛАВА V

Неколики случајеви раскида уговора.

Члан 28. — Осигурање не може имати дејство ако осигурана ствар није била изложена ризику или ако је предвиђена штета већ постојала у моменту уговора.

Члан 29. — Ако осигурач падне под стечај кад ризик још није свршен, осигурани може тражити јемство или у недостатку јемства, раскид уговора.

Осигурач има исто право у случају банкротства осигураног.

Члан 30. — У случају отуђења осигураних ствари, осигурање користи пуноправно, осим противне погодбе, новом сопственику за све ризике за које је премија била плаћена у моменту отуђења.

Оно користи такође новом сопственику, осим противне погодбе у полици, кад је овај ступио у права и обавезе претходног сопственика према осигурачима, или кад по заједничком пристанку осигурача и новог сопственика уговор осигурања остане и даље да важи.

Члан 31. — Обавезе осигурача престају кад се каквом радњом осигураног ризици у основу промене или се тако увећају да кад би ново стање ствари постојало у моменту уговора, осигурач не би пристао на осигурање или би пристао али под другим погодбама.

Овом одредбом не може се користити осигурач који пошто је сазнао за модификације које су причињене у ризичима ипак је продужио да извршује уговор.

ГЛАВА VI

Застарелост.

Члан 32. — Свака тужба која произлази из какве полице осигурања застарела за три године, рачунећи од догађаја због кога јој има места.

Одељак XI. — Неколика земаљска осигурања по наособ.

ГЛАВА I

Осигурања против пожара.

Члан 33. — Ризичи пожара обухватају све штете које се догоде осигураним предметима услед пожара без узрока или озбиљне кривице која се може приписати лично осигураноме.

Члан 34. — Штети причињеној пожаром уподобљава се свака штета која је последица пожара који се догоди у суседној згради, сваки квар и смањене вредности осигураних предмета, било услед воде или других средстава која су употребљена да се заустави или угаси пожар; губитак или квар који се догодио за време спасавања из ма каквог узрока; штета која произилази из тоталног или делимичног разорења осигураних непокретности ако је исто било нужно да се спречи ширење ватре, исто тако штета која је причињена дејством муње, експлозије или других сличних акцидана, које пожар прати или не прати.

Члан 35. — Одредба члана 18 не примењује се на сопствене махне осигураних зграда против пожара ако није доказано да је осигурани знао за исте у моменту уговора.

Члан 36. — У случају пожара грађевина, претрпљена штета процењује се упоређењем вредности зграде пре несреће са вредношћу онога што остаје одмах после тога.

Она се плаћа у новцу, осим ако сама реконструкција зграда није била уговорена у осигурању.

У овоме последњем случају, осигурани је дужан да сазида наново или преправи грађевину, на трошак осигурача у време које буде одредио по потреби судија; осигурач има право да пази на то да ли ће сума коју је дужан дати бити употребљена у овоме циљу.

Члан 37. — Кад осигурање има за предмет закупне ризике или ризике накнаде суседу, осигурач у случају несреће, одговоран је само за материјалну штету која је непосредна и директна последица несреће.

Члан 38. — У случају пожара какве непокретности, накнада која се дугује закупцу који се осигурао против закупног ризика, припада сопственику непокретности, искључујући повериоце осигураног.

Исто тако, накнада коју дугује осигурач за ризике од накнаде суседима припада искључиво овима.

Све ово разуме се, без штете за права сопственика или суседа, у случају у коме накнада не би им покривала губитак.

Г Л А В А П

Осигурања жетве.

Члан 39. — У случају осигурања жетве накнада се регулише по вредности коју би имали плодови у време њиховог сазревања или у време у које се обично уживају, кад се несрећа не би догодила.

Члан 40. — Закупац коме би накнадио штету осигурач може тражити опроштај цене свог закупа, саобразно чл. 1769 грађ. зак. само за онолико колико износе премије које је уплатио.

Г Л А В А Ш

Осигурања на живот.

Члан 41. — Може се осигурати свој сопствени живот или живот неког трећег.

Накнада која се има платити у време смрти дефинитивно се регулише у моменту уговора.

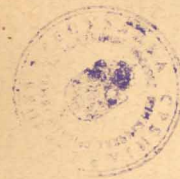
Осигурање на живот трећег ништавно је, ако је утврђено да уговорач није имао никакав интерес за живот овога трећег лица.

Осигурач не одговара за смрт онога који је дао осигурати свој сопствени живот, кад је ова смрт резултат судске осуде, дуела, самоубиства, осим ако се докаже да оно није било добровољно, или кад је имала за непосредан или директан узрок какво злочинство или какав преступ који је извршио осигурани, а чије је последице овај могао предвидети.

У овим разним случајевима осигурач задржава премије, ако нема противне погодбе.

Члан 42. — Пренос права која произлазе из осигурања врши се преносом полице, који потписује уступитељ, пријемник и осигурач.

Члан 43. — Уговорена сума која се има платити по смрти осигураног припада лицу које је означено у уговору, са применом правила грађанског права која се односе на принос и редукцију главнице уплата које је уложио осигурани.

Ј. м. В. г.
35169